

บทที่ 2

แนวคิดเกี่ยวกับสถานะของคู่สมรส สภาพปัญหา และผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัว

ครอบครัวเป็นหน่วยพื้นฐานทางสังคม ก่อกำเนิดโดยชายหญิงสมัครใจอยู่ร่วมกันเพื่อ
ก่อกำเนิดสมาชิกของครอบครัวและสร้างครอบครัวใหม่ ยังผลให้ความสัมพันธ์และบทบาทหน้าที่
ระหว่างชายหญิงซึ่งเป็นคู่สมรสย่อมแตกต่างกันไปตามบริบทของสังคม บางสถานการณ์ความ
สัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสกลับมีความรุนแรง ซึ่งสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัวโดยเฉพาะ
การทำร้ายร่างกายระหว่างคู่สมรสเริ่มได้รับความสำคัญในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา โดยเริ่มจาก
กลุ่มผู้หญิงแนวสตรีนิยม (feminist) ที่เริ่มเคลื่อนไหวเรียกร้องให้มีความสำนึกในสิทธิมนุษยชนที่
ทัดเทียมกันระหว่างเพศ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960 ในยุโรปและอเมริกาเหนือ ซึ่งปัญหาดังกล่าวได้เผย
แพร่อย่างจริงจังในช่วง ค.ศ.1970 โดยเฉพาะเมื่อ Erin Pizzey นักต่อสู้เพื่อสิทธิสตรีในอังกฤษได้
เปิดที่พักพิง (shelters) ให้แก่ผู้หญิงที่ถูกสามีทำร้ายขึ้นเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1971 และเขียน
หนังสือชื่อ *Scream Quietly or the Neighbors Will Hear* เกี่ยวกับปัญหาของหญิงที่ถูกสามีทำ
ร้ายทุบตีที่มีจำนวนมากในสังคมออกแพร่หลาย ซึ่งมีผลให้ปัญหานี้ได้รับความสนใจจาก
สาธารณชนเป็นครั้งแรก¹

ในบทนี้จะได้ศึกษาถึงความหมายของสถาบันครอบครัว สถานะและความสัมพันธ์
ระหว่างสามีภริยาในทางกฎหมาย สภาพปัญหา สาเหตุ และผลกระทบของปัญหาความรุนแรงใน
ครอบครัว

---

¹ Straus , M., R.J. Gelles, and S.K. Steinmentz, *Behind Closed Door: Violence in the American Family* (New York : Anchor Books, 1980), p.11.

2.1 ครอบครัวและแนวคิดเกี่ยวกับสถานะของคู่สมรส

2.1.1 ความหมายของครอบครัว

คำว่า “ครอบครัว” เป็นคำยากที่จะให้นิยามศัพท์ได้ ทั้งนี้เพราะคำว่า “ครอบครัว” เป็นคำทั่วไปที่ใช้กันในสาขาวิชาต่างๆ ฉะนั้นการนิยามคำว่า “ครอบครัว” จึงมีความแตกต่างกันหลายนัย

นักมานุษยวิทยา ได้กล่าวถึงลักษณะของครอบครัวไว้อีกแง่หนึ่งว่า ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญสถาบันหนึ่ง โดยที่ครอบครัวนั้นจะประกอบด้วยหญิงหนึ่งคนหรือมากกว่านั้นอยู่ร่วมกับชายหนึ่งคนหรือมากกว่านั้นและมีบุตรด้วยกัน และความสัมพันธ์ทางเพศอันเป็นที่ยอมรับกันทางสังคมจะโดยการสมรสกันตามระบบใดๆก็ตาม รวมทั้งสิทธิและหน้าที่ต่างๆอันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการสมรสนั้นจัดเข้าลักษณะเป็นครอบครัวทั้งสิ้น²

ด้านจิตวิทยา กล่าวว่า กลุ่มชนที่ประกอบขึ้นเป็นสมาชิกครอบครัวนั้นต่างมีลักษณะเป็นปฐมภูมิ (primary group)³ กล่าวคือ ครอบครัวเป็นกลุ่มที่มีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิดระหว่างสมาชิกแต่ละคน ซึ่งหมายความว่า สมาชิกแต่ละคนต่างมีความสัมพันธ์กับอีกบุคคลหนึ่งอย่างแน่นอนแน่นอน

ทางด้านสังคมวิทยา นักสังคมวิทยาให้ความเห็นเกี่ยวกับลักษณะของครอบครัวว่าเป็นการประดิษฐ์อย่างหนึ่งของสังคมด้วยการสมรส ซึ่งหมายความว่าแต่ละฝ่ายที่ตกลงจะอยู่ร่วมกันเพื่อก่อสภาพครอบครัวขึ้น โดยสังคมจะมอบหมายสามีคนหนึ่งให้กับหญิงแต่ละคนและกำเนิดบุตรด้วยกัน ด้วยวิธีการนี้เองจึงเกิดการสร้างกลุ่มพิเศษเกี่ยวกับบิดามารดาและบุตรที่เรียกกันว่า “ครอบครัว” ซึ่งครอบครัวจัดเป็นกลุ่มทางสังคมอีกกลุ่มหนึ่งที่แสดงถึงลักษณะของตัวเองออกมาให้ประจักษ์ด้วยการอยู่ร่วมกัน ร่วมมือกันทางเศรษฐกิจและร่วมกันสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆขึ้นมา⁴

สรุปได้ว่าครอบครัวคือ กลุ่มของบุคคลสองคนหรือมากกว่านั้น โดยที่บุคคลเหล่านี้ผูกพันด้วยการสมรส การสืบสายโลหิต การรับบุตรบุญธรรม และการอยู่ร่วมกัน มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบและมีหลักยึดทางใจร่วมกัน

² Charles winick Dictionary of anthropology(Totowa,NJ : Littlefield, Adams,19752) p.202.

³ Francis J. Educational sociology ,2nd ed.(New York A Prentice-Hall,1954),pp.102-107

⁴ Niel J. Smeiser, Sociology : An introduction (New York : John Wiley, 1967),p.508.

ความสำคัญของครอบครัวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัวที่มีต่อกันซึ่ง ความสัมพันธ์นั้นจะมีได้ต้องขึ้นอยู่กับเอกภาพ กล่าวคือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของครอบครัว เอกภาพนี้สามารถแบ่งได้เป็น 5 ประเภทดังนี้⁵

1. ครอบครัวเป็นความสัมพันธ์ทางเพศที่แน่นอนมีแบบฉบับในการครองคู่อันเป็นที่ ยอมรับของสังคมโดยทั่วกัน

2. ครอบครัวเป็นระบบที่ถือว่าการที่ชายหญิงจะอยู่ร่วมครอบครัวเดียวกันนั้นจะต้อง มีระบบการเลือกคู่ครอง(selection of mates) ที่แน่นอน

3. ครอบครัวเป็นระบบที่มีการสืบสกุลของตนเอง(system of nomenclature)

4. ครอบครัวเป็นระบบที่ทั้งสองฝ่ายตกลงกันสร้างภาวะทางเศรษฐกิจอันจะทำให้ทั้งสองฝ่ายอยู่ร่วมกันได้

5. ครอบครัวเป็นระบบที่กำหนดที่อยู่อาศัยของสมาชิกที่ตกลงมาอยู่ร่วมกัน

ส่วนทางด้านสังคมนั้นนักวิชาการได้กล่าวถึงลักษณะและหน้าที่ของครอบครัวดังนี้⁶

1. ด้านชีววิทยา ครอบครัวถือเป็นเรื่องของมนุษย์ที่มีการผสมพันธุ์กันตามระบบโดย มนุษย์มีความต้องการทางเพศและแรงขับทางเพศนี้เองที่ก่อให้เกิดความรับผิดชอบของสังคมขึ้นจน เกิดเป็นสภาพครอบครัวขึ้นมา

2. ด้านจิตวิทยา ครอบครัวทำหน้าที่เพื่อบำบัดความต้องการทางเพศ สังคมยอมรับ ว่าครอบครัวมีหน้าที่ต่อการเร้าและสนองตอบความต้องการทางเพศทั้งเพศหญิงและเพศชายผู้ เป็นสมาชิกอันจะพึงมีต่อกัน

3. ด้านสังคมวิทยา หน้าที่ครอบครัวพึงปฏิบัติต่อกันในทุกสังคมคือการสร้างสมาชิก ใหม่ให้กับสังคม โดยถือกันว่าเป็นหน้าที่ของครอบครัวโดยเฉพาะอันเป็นการสืบพันธุ์มนุษยชาติให้ ดำรงอยู่ต่อไปในสังคม

กล่าวโดยสรุป ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเริ่มขึ้นเมื่อชายและหญิงสมรสกัน อันเป็นการก่อกำเนิดครอบครัวโดยหน้าที่หลักของครอบครัว ไม่ว่าจะพิจารณาในด้านชีววิทยา ด้านจิตวิทยาและด้านสังคมวิทยาล้วนแต่มุ่งประเด็นเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก

⁵ ไพฑูริย์ เครือแก้ว, ลักษณะสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2 (ทรนนคร : โรงพิมพ์เลียงเชียงจง เจริญ,2515),หน้า 107-111.

⁶ บุญลือ วันทายนต์,ครอบครัวและวงศัวาน. พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520), หน้า 87-88.

เพื่อสนองตอบความต้องการทางเพศและการดำรงเผ่าพันธุ์ จึงเป็นที่ยอมรับทั่วไปว่าการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยาเป็นเรื่องที่เหมาะสมและจำเป็น

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับสถานะและความสัมพันธ์ทางกฎหมายระหว่างคู่สมรส

การสมรสคือการตกลงใจอยู่ร่วมกันของหญิงและชายเพื่อสร้างครอบครัว แต่เดิมถือว่าความสัมพันธ์ของหญิงและชายอยู่ในบริบทของการแต่งงาน แต่ปัจจุบันแนวคิดเรื่องคู่สมรสได้เปลี่ยนแปลงไป เป็นการอยู่ร่วมกันระหว่างชายหญิงโดยสมัครใจอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างครอบครัว

ในหัวข้อนี้จะศึกษา ถึงแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิในชีวิตร่างกายของหญิง และรวมถึงสิทธิ สถานะของคู่สมรสตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่

2.1.2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับสถานะของหญิงตามกฎหมายโรมัน

ในสมัยโรมันแต่เดิมนั้น หญิงต้องอยู่ภายใต้อำนาจการคุ้มครองตามกฎหมายของชายไม่ว่าจะเป็นบิดา สามี หรือผู้ปกครอง⁷ เพราะถือว่าชายเป็นผู้แข็งแรงกว่า ครอบครัวโรมันเป็นหน่วยพื้นฐานทางกฎหมายซึ่งในครอบครัวหนึ่งจะมีบุคคลเพียงคนเดียวที่สมบูรณ์ตามแบบของกฎหมายคือหัวหน้าครอบครัวเป็นผู้ชายที่มีอาวุโสสูงสุด และมีอำนาจปกครอง หรืออำนาจเหนือบุคคลอื่นๆในครอบครัวทั้งทางเนื้อตัวหรือร่างกาย หรือทรัพย์สินโดยเด็ดขาด

โดยเฉพาะในยุคสาธารณรัฐนั้น รัฐเข้าไปแทรกแซงเรื่องครอบครัวน้อยมาก หัวหน้าครอบครัวมีอำนาจสูงสุดที่จะลงโทษสมาชิกในครอบครัวที่กระทำความผิดได้ตั้งแต่เมียนตีสังสนหรือแม้แต่ลงโทษให้ถึงตายได้รวมทั้งมีอำนาจขายหรือยกบุคคลในครอบครัว หรือยกบุตรสาวให้สมรสหรือหย่าร้างได้⁸ นอกจากนั้นในเรื่องทรัพย์สินบุคคลในครอบครัวจะเป็นเจ้าของทรัพย์สินไม่ได้ ทุกสิ่งทุกอย่างที่บุคคลในครอบครัวหามาได้ต้องตกเป็นของหัวหน้าครอบครัวทั้งสิ้น

⁷ Burdick, William L., The Principle of Roman Law and Their Relation to Modern Law New York : The Lawyer Co- operative Publishing,. 1983 , p .221.

⁸ Crook, J.A .,(Law and The Life of Rome London : The Camelot Press, 1976), p.107.

ส่วนกรณีการสมรส การสมรสถือเป็นการเปลี่ยนแปลงสถานะของหญิงอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการสมรสที่มีข้อตกลงเรื่อง Manus* ระหว่างผู้ปกครองของหญิงกับชาย ซึ่งเป็นการให้อำนาจชายผู้เป็นสามีมีอำนาจปกครองเหนือร่างกายหรือทรัพย์สินมากเป็นพิเศษ การสมรสที่มีข้อตกลงเรื่อง Manus จะทำให้หญิงไม่อยู่ในอำนาจปกครองของบิดาอีกต่อไป แต่จะอยู่ในอำนาจของสามีแทน ฝ่ายหญิงจะมีเพียงสถานะเป็นบุตรสาวของสามี หรือหัวหน้าครอบครัวของสามีเท่านั้น และภริยา ไม่มีสิทธิใดๆตามกฎหมายมากไปกว่าบุตรของตนเอง รวมทั้งทรัพย์สินของภริยาก็จะตกเป็นกรรมสิทธิ์ และอยู่ในอำนาจการจัดการดูแลของสามี อย่างไรก็ตามมิได้บังคับว่าการสมรสต้องยอมรับหลักการในเรื่อง Manus เสมอไป ชายกับผู้ปกครองของหญิงอาจตกลงให้มีการสมรส โดยไม่มีข้อตกลงเรื่อง Manus โดยที่การสมรสนั้นจะไม่มีผลใดๆกับหญิงเลย หญิงยังคงมีฐานะเป็นสมาชิกในครอบครัวเดิมของหญิง หากหญิงบรรลุนิติภาวะแล้วก็มีสิทธิในทรัพย์สินเช่นเดียวกับหญิงโสด⁹

จากความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยาตามกฎหมายโรมันเทียบเคียงได้กับความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร โดยสามีมีฐานะเท่ากับเป็นบิดาและภริยาเป็นบุตร สามีจึงมีสิทธิตามกฎหมาย และถือว่าเป็นหน้าที่ตามศีลธรรม (Moral obligation) ที่จะควบคุมและลงโทษความประพฤติที่ไม่สมควรของภริยาได้¹⁰

อย่างไรก็ตามอำนาจของสามีเหนือร่างกายภริยาโดยเด็ดขาดนี้มีอยู่เฉพาะในยุคต้นๆ เท่านั้น ต่อมาได้มีการยกเลิกอำนาจของสามีโดยสิ้นเชิง สามีไม่มีอำนาจลงโทษภริยาและหากชายภริยาตนเอง สามีจะมีความผิดตามกฎหมาย

---

* สถาบัน Manus เกิดขึ้นในยุคสาธารณรัฐ โดยอาจเทียบได้กับอำนาจปกครองแห่งบิดา ความหมายของคำนี้ในยุคโรมันตอนต้น คือ อำนาจหรือกำลังของคนที่มีอยู่เหนือสิ่งที่เป็นเจ้าของโดยสามารถควบคุมและใช้ทรัพย์สินนั้นได้ ต่อมามีความหมายถึงอำนาจของหัวหน้าครอบครัวที่มีอยู่เหนือสมาชิกและทรัพย์สินของครอบครัว และต่อมาก็กลายเป็นศัพท์เทคนิคทางกฎหมายที่หมายถึง สิทธิตามกฎหมายของสามีที่มีเหนือทรัพย์สิน และเนื้อตัว ร่างกายของภริยา

⁹ Corbett , Percy Ellwood , The Rome Law of Marriage (oxford : Clarendon Press., 1979) , p. 122.

¹⁰ Domestic Abuse Legislation in Illinois and Other States : A Survey and Suggestions for Reform, " University of Illionis Law Review. : (1983) , p.263.

2.1.2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับสถานะและความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ในประเทศอังกฤษ

สภาพสังคมดั้งเดิมในประเทศอังกฤษถือว่าชายเป็นผู้คุ้มครองดูแลสมาชิกในครอบครัว ส่วนหญิงเป็นเพศที่อ่อนแอจะต้องได้รับการดูแลจากชายไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง หรือสามีทั้งทางร่างกายและทรัพย์สิน ประกอบกับความเชื่อทางศาสนาคริสต์ตามพระคัมภีร์ไบเบิลว่า “ สามีภริยาเป็นหนึ่งเดียว ” ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดทางกฎหมายที่ถือว่าสามีภริยาเป็นบุคคลเดียวกันตามทฤษฎีความเป็นหนึ่งเดียวของคู่สมรส (the Unity of Spouse) แต่ความเป็นหนึ่งเดียวหมายถึงเฉพาะชายเท่านั้นที่เป็นหนึ่ง เนื่องจากสถานภาพทางกฎหมายของหญิงที่มีอยู่ก่อนสมรสจะหมดสิ้นลงในระหว่างสมรสโดยเข้าไปรวมอยู่กับสามี หญิงมีสามีจึงมีสถานภาพแตกต่างกับหญิงโสดหรือเรียกว่าหลัก Doctrine of Coverture คือถือสถานะทางกฎหมายของหญิงในระหว่างสมรสซึ่งอยู่ใต้อำนาจควบคุมและคุ้มครองของสามี ¹¹

ทฤษฎีความเป็นหนึ่งเดียวของคู่สมรสและความคิดของสมัย Common Law ดั้งเดิมนี้ทำให้สามีมีอำนาจเหนือภริยา สามีเป็นผู้มีอำนาจปกครองที่สูงที่สุดในบ้านมีสิทธิจัดการทุกอย่างที่เกี่ยวกับครอบครัวได้อย่างเต็มที่ส่วนภริยาต้องสูญเสียอำนาจในการตัดสินใจโดยอิสระตามกฎหมาย สิทธิใดๆที่หญิงเคยมีมาก่อนสมรสได้กลายมาเป็นสิทธิของสามี ในทางกฎหมายภริยาจึงถูกมองว่าเป็นบุคคลที่ไม่มีตัวตน ไม่มีอำนาจหรือความประสงค์ใดๆได้ ¹² ดังจะเห็นได้จากการที่หญิงซึ่งมีสามีไม่สามารถกระทำการทางนิติกรรมได้หากมิได้รับความยินยอมจากสามีไม่สามารถกำหนดถิ่นที่อยู่หรือสมาคมติดต่อกับผู้อื่นได้หากสามีไม่ยินยอม รวมทั้งไม่สามารถฟ้องร้องดำเนินคดีใดๆได้ด้วยตนเอง และในส่วนของทรัพย์สินเมื่อมีการสมรสก็จะตกเป็นของสามี เว้นแต่จะได้มีความตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น

ผลที่ตามมาประการหนึ่งคือ การที่ชายผู้เป็นสามีมีอำนาจลงโทษภริยาได้ โดยลงโทษกักขัง เมียนตีภริยาเพื่อเป็นการควบคุมและรักษาวินัยในครอบครัวได้ โดยถือว่าการลงโทษนั้นชอบด้วยกฎหมาย

¹¹ Stephen's H.J., Stephen's Commentaries on the Laws of England Vol.2 (London : Butterworth, 1950), p.490.

¹² Epper , Amey, “ Battered Women and the Equal Protection Clause : Will the Constitution Help Them When the Police Won't ? ” Yale Law Journal Vol.95 (March 1986) , p .291.

แต่อย่างไรก็ดีสิทธิของสามีในการเขียนตีทำร้ายภักชภริยานั้นได้ถูกยกเลิกในปี ค.ศ. 1891 แล้ว

2.1.2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับสถานะและความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ในประเทศสหรัฐอเมริกา

ความสัมพันธ์ของสามีภริยาในประเทศสหรัฐอเมริกาแต่ดั้งเดิมนั้นใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี ถือว่า สามีภริยาเป็นบุคคลเดียวกัน จะเห็นได้จากการจัดการทรัพย์สิน กฎหมายกำหนดให้สามีเป็นผู้แสวงหาทรัพย์สิน ปกปักรักษาทรัพย์สิน และมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูภริยาตลอดจนเป็นผู้นำครอบครัว¹³ เช่นเดียวกับประเทศอังกฤษนอกจากนั้นประเทศสหรัฐอเมริกายังได้รับอิทธิพลแนวความคิดของอังกฤษเกี่ยวกับอำนาจของสามีเหนือร่างกายภริยา ดังจะเห็นได้จากคำวินิจฉัยของศาลสูงหลายรัฐที่อนุญาตให้สามีลงโทษเขียนตีภริยาได้ตามสมควร โดยไม่มีความผิดฐานทำร้ายร่างกาย เว้นแต่การทำร้ายนั้นเป็นผลให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับบาดเจ็บถาวร (permanent injury) เท่านั้น

คดี State V. Rhodes 61 N.C.453 ศาลสูงนอร์ทแคโรไลนา วางหลักว่าสามีไม่มีสิทธิทำโทษภริยาไม่ว่าในกรณีใดๆ อย่างไรก็ตามถ้าการกระทำนั้นไม่ทำให้ได้รับบาดเจ็บถาวรหรือไม่ได้เกิดจากการประสังศรีร้าย ไม่ทารุณโหดร้าย หรือไม่ก่อให้เกิดอันตราย ผู้กระทำไม่มีความผิดฐานทำร้ายร่างกายโดยศาลให้เหตุผลว่าการทะเลาะวิวาทและความขัดแย้งที่เป็นผลให้เกิดความบาดเจ็บเพียงชั่วคราวไม่อาจเทียบได้กับความร้ายแรงของการเปิดเผยเรื่องภายในครอบครัว ออกสู่สาธารณชน ศาลควรเปิดโอกาสให้คู่ความแก้ใขปัญหาด้วยตนเอง และอยู่ร่วมกันต่อไปมากกว่าเข้าแทรกแซงการปกครองครอบครัวในเรื่องเล็กๆน้อยๆ¹⁴

อย่างไรก็ตามในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 แนวความคิดด้านกฎหมายดังกล่าวได้เปลี่ยนไปการทำร้ายภริยาถือเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกาย

¹³ วิษณุ เครืองาม , กฎหมายองโกล-อเมริกัน (กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2530) หน้า 42.

¹⁴ Pleck, Elizabeth, "Criminal Approaches to Family Violence, 1640-1980" , in Family Violence. Ohlin, L.and Tonry, M. (Chicago : University of Chicago press, 1989) , p.20.

2.1.2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับสถานะและความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ในประเทศออสเตรเลีย

สถานการณ์ของผู้หญิงในประเทศออสเตรเลียนั้นได้รับการยอมรับทางกฎหมายน้อยมากกล่าวคือ ไม่มีการออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของหญิง จนปลายศตวรรษที่ 19 ได้มีการยกเลิกสิทธิของสามีที่จะลงโทษภรรยา แต่ยังไม่มีการให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับสิทธิของหญิงมากนัก ดังเห็นได้จากที่ศาลสูงพิจารณาคดีที่สามีที่ทุบตีทำร้ายภรรยาของตนในฐานะที่ไม่เชื่อฟังสามีในเรื่องที่สั่งห้ามมิให้ภริยากลับไปเยี่ยมบ้านเดิม ทำให้ภริยาฟ้องสามีของตนในข้อหาทำร้ายร่างกาย แต่สามีกล่าวอ้างว่าตนมีอำนาจกระทำได้เพื่อการอบรมสั่งสอน ในที่สุดศาลได้ตัดสินว่าสามีมีสิทธิอันชอบธรรมตามกฎหมายที่จะกระทำได้¹⁵

จึงเห็นได้ว่าไม่ว่ากฎหมายโรมัน กฎหมายอังกฤษ กฎหมายอเมริกาหรือกฎหมายของออสเตรเลียแต่ตั้งแต่นั้นสามีมีอำนาจเด็ดขาดเหนือชีวิตและร่างกายภริยาโดยชอบที่จะลงโทษภริยาของตนเองได้ อาจด้วยอิทธิพลของศาสนาหรือด้วยจารีตประเพณีในแต่ละยุคแต่ละช่วงสมัย ซึ่งการลงโทษดังกล่าวนี้ไม่เป็นการผิดกฎหมายเพราะถือเป็นการดูแลสั่งสอน แต่ปัจจุบันประเทศต่างๆดังกล่าวไม่ยอมรับแนวความคิดสามีมีอำนาจเหนือภริยา และได้ยกเลิกอำนาจของสามีลงโทษ สามีไม่มีอำนาจลงโทษภริยาได้ โดยถือว่าการกระทำดังกล่าวนี้เป็นการทำร้ายและเป็นความผิดตามบทบัญญัติของกฎหมาย

เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปการรับรองหรือคุ้มครองสิทธิของหญิงมีมากขึ้น เห็นได้จากการจัดทำกฎบัตรสหประชาชาติซึ่งมีการยอมรับสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริงและประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งบัญญัติรับรองสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทุกคน โดยไม่จำกัดเพศ เชื้อชาติ ศาสนาที่จะได้รับหลักประกันในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน

2.1.2.5 แนวความคิดเกี่ยวกับสถานะและความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสตาม กฎหมายไทย

จากการศึกษาในประวัติศาสตร์กฎหมายไทย พบว่าบทบาททางสังคมของชายและหญิงมีความแตกต่างกันมาก โดยหญิงมีสถานะภาพด้อยกว่าชาย ดังจะเห็นได้จากตั้งแต่ในสมัยกรุงสุโขทัย เมื่อมีการรวบรวมชนชาติไทยตั้งตนเป็นอิสระ ประเทศไทยได้รับอิทธิพลโดยตรงจาก

¹⁵ Family Violence Professional Education Taskforce , Supra note 21, p 172.

ชนบทรรมนิยมประเพณีและวัฒนธรรมของอินเดียและอิทธิพลโดยอ้อมจากชนชาติขอมและมอญ โดยได้ให้ความสำคัญต่อชายมากกว่าหญิง ถือว่าชายเป็นหัวหน้าครอบครัวดังปรากฏในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงที่ได้จัดทำขึ้นในระหว่างพุทธศักราช 1828 ถึงพุทธศักราช 1835 หญิงไม่มีบทบาทในทางครอบครัวหรือสังคม¹⁶

ในสมัยรัชกาลที่ 1 ได้มีการรวบรวมกฎหมายต่างๆในสมัยกรุงศรีอยุธยาไว้ในกฎหมายตราสามดวง ส่วนที่กล่าวถึงลักษณะครอบครัวและสถานะของสตรีได้ดีที่สุด คือกฎหมายลักษณะผัวเมีย รวมทั้งปะปนอยู่ในกฎหมายอื่นๆ เช่น กฎหมายลักษณะลักพา กฎหมายลักษณะมรดก กฎหมายลักษณะทาส เป็นต้น

การใช้ความรุนแรงต่อคู่สมรสที่ปรากฏหลักฐานในกฎหมายตราสามดวงในสมัยรัตนโกสินทร์ มีดังนี้¹⁷

“ผัวเมียวิวาทแก่กัน ว่าชายหยาบเข้าตีตำพ่อตาแม่ยาย แลญาติแห่งหญิงก็ดี เป็นโจรผู้ร้ายแลกระทำผิดเป็นมหันตโทษประการใดก็ดี แลทุบถองชาติพันแทงถึงสาหัสก็ได้ แลแพ้แก่บิดาญาติญาติคนบนก็ดี แลพ่อแม่สมิสมิครใช้ชายเลี้ยงด้วยหญิง หญิงสมิสมิครเลี้ยงด้วยชายให้หญิงร้องฟ้องเรียกมาพิจารณาตามบทพระไอยการ”

“มาตรา 60 สามีภริยาอยู่ด้วยกัน ภริยามีความผิดสามีจะปราบปรามตีโอบหญิงหญิงจะเอาโทษแก่สามีมิได้ ถ้าภริยาตำว่าหยาบเข้าแก่สามีให้ภริยาเอาข้าวตอกดอกไม้ขอโทษแก่สามีจึงควร”

“มาตรา 79 บุตรีท่านบิดามารดายังมีได้ประกอบสามีให้ใคร่ บิดามารดานั้นเป็นอิสระแก่บุตร ถ้าชายใดพึงใจด้วยลูกท่านให้ค้ำับบิดามารดาตามประเพณีให้บิดามารดายกให้สามีจึงเป็นอิสระแก่ภรรยา”

ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างสามีภரியานั้น ถือว่าสามีภริยาเป็นบุคคลเดียวกันในทางกฎหมาย เพราะถือว่าสถานะของภริยาได้ถูกนำมารวมไว้กับสามี ผู้ซึ่งมีหน้าที่ปกป้องคุ้มครองดูแลภริยา สามีมิอำนาจเหนือภริยาจะว่ากล่าวสั่งสอนและบังคับภริยาของตนได้¹⁸ ส่วนภริยามิหน้าที่ต้องเคารพเชื่อฟังสามีถ้าภริยาทำผิดสามีก็มีสิทธิที่จะลงโทษปราบปรามโอบตีได้โดยสามีมิ

¹⁶ ประสพสุข บุญเดช. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว. พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ , 2539) หน้า 1.

¹⁷ ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166 เล่ม 2 , หน้า 30.

¹⁸ ประสพสุข บุญเดช . คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม , 2534) หน้า 144.

มีโทษ อย่างไรก็ตามอำนาจลงโทษภริยานั้นต้องพอสมควร ศาลวางหลักเคร่งครัดไม่ทำให้ทำโทษกัน
อย่างรุนแรง มิฉะนั้นหญิงสามารถฟ้องหย่าได้หากทำให้ภริยาได้รับบาดเจ็บสาหัส สามีอาจต้องรับ
โทษอาญา ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา

คำพิพากษาฎีกาที่ 541/2424 สามีทุบตีจนกระดูกแขนภริยาหักสามีต้องรับโทษ

คำพิพากษาฎีกาที่ 216/2458 สามีทุบตีภริยา มีบาดแผลฟกช้ำถึง 13 แห่ง เจ้าหน้าที่
ที่ได้ฟ้องจำเลยเป็นคดีอาญา ศาลพิพากษาลงโทษแล้วโจทก์จึงฟ้องขอหย่า ศาลตัดสินให้หย่าได้
ให้สามีจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้ภริยา

คำพิพากษาฎีกาที่ 580/2468 สามีทำร้ายภริยาหลายครั้งโดยไม่มีเหตุสมควรและ
ครั้งหลังนี้ได้ตีภริยาจนศีรษะแตก ตัดสินให้ภริยาหย่าได้

นอกจากนั้นแล้วบิดามารดา หรือสามียังมีอำนาจตามกฎหมายที่จะเอาบุตรหรือ
ภริยาไปขาย จำนำ ได้โดยหญิงไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอม ดังปรากฏในหลักกฎหมายเกี่ยวกับ
การซื้อขายในพระอัยการทาส อันเป็นการรับรองให้มีการเอาคนลงเป็นทาส และบิดามารดาหรือ
สามีมีอำนาจที่จะขายฝากบุตรหรือภริยาตนได้โดยอิสระ โดยกฎหมายให้เหตุผลว่า บิดามารดา
หรือสามีเป็นอิสระเป็นไทแก่ตนเอง ส่วนบุตรหรือภริยาไม่มีอิสระแก่ตนเอง นอกจากนั้นกฎหมาย
ลักษณะเบ็ดเสร็จ บทที่ 109 ยังให้สิทธิสามีที่จะยกภริยาของตนเองให้กับผู้อื่นเหมือนเป็น
ทรัพย์สินภริยาและบุตรจึงเป็นส่วนหนึ่งแห่งกองทรัพย์สินเช่นเดียวกับพวกทาส หรือสัตว์เลี้ยง
ซึ่งเป็นทรัพย์สินรวมประกอบอยู่ในกองทรัพย์สินของบุคคล¹⁹

จากกฎหมายที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงสถานะของหญิงเหมือนเป็นเพียงทรัพย์สิน
ของแล้ว กฎหมายลักษณะผัวเมียยังรับรองสิทธิให้สามีมีภริยาหลายคนได้อย่างถูกต้องตาม
กฎหมายแต่หญิงต้องซื้อสัตย์ต่อสามีคนเดียว หากไปมีความสัมพันธ์ทางเพศกับชายอื่นเป็นเรื่อง
เสื่อมเสียเกียรติยศของสามีอย่างร้ายแรง หากสามีจับได้ขณะภริยาทำผู้สามีมีสิทธิที่จะมาทั้งภริยา
และชายผู้ได้โดยไม่มีความผิด แต่ถ้าฝ่ายชายมีผู้ภริยามีสิทธิแต่เพียง “ค่าตีผู้หญิงผู้มีให้ถึงสาหัส”
และจะต้องเป็นกรณี “หญิงชู้มาทำชู้ด้วยผัวตนที่เรือดตน” ในด้านความสัมพันธ์ทางทรัพย์สิน
นั้นกฎหมายก็ให้อำนาจชายเป็นผู้คุ้มครองทรัพย์สิน หากภริยาหย่าร้างภริยาก็มีสิทธิแบ่งสินสมรส
น้อยกว่าสามี²⁰

¹⁹ ร.แสงกาต์ , ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 1 , (กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2527) หน้า 192-196.

²⁰ มาลี พุทธิพงษ์วาลี, สตรีกับกฎหมาย (กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำราสังคมและมนุษยศาสตร์, 2527), หน้า 192-196.

ต่อมาอิทธิพลของต่างประเทศที่เข้ามาทำการติดต่อกับประเทศไทยนับแต่รัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา ทำให้เริ่มมีแนวคิดในการรับรองและคุ้มครองสิทธิของหญิงเพิ่มขึ้น เมื่อมีการประกาศพระราชบัญญัติเกี่ยวกับครอบครัวเพิ่มเติม มีผลทำให้ฐานะสตรีตามกฎหมายและสังคมเปลี่ยนแปลงโดยการให้สิทธิที่จะเลือกคู่สมรสได้ตามใจชอบ และมีพระราชบัญญัติเรื่องผัวขายเมีย บิดามารดาขายบุตร ร.ศ. 86 (พ.ศ.2410) ระบุให้สามีมีความผิดหากขายหรือจำนำภริยาโดยภริยาไม่ยินยอม ต่อมาในรัชกาลที่ 5 ก็ได้มีการประกาศลักษณะอาญา ร.ศ.127 (พ.ศ. 2450) ซึ่งห้ามการซื้อมนุษย์หรือเอาคนลงเป็นทาส ถือว่าเป็นความผิดอาญาและมีโทษรวมทั้งเมื่อ พ.ศ. 2454 ได้มีการประกาศเลิกทาสอย่างสมบูรณ์ ซึ่งมีผลให้หญิงไม่ต้องตกเป็นสินค้าเพื่อการขายอีกต่อไป²¹ จึงเห็นได้ว่ารัฐพยายามเข้าไปจำกัดคุ้มครองอำนาจสิทธิขาดของสามีเหนือภริยาตามลำดับ

2.1.2.6 สิทธิของหญิงกับสิทธิมนุษยชน

ปัจจุบันนี้ได้มีการรับรองและให้ความสำคัญอย่างมากเกี่ยวกับสิทธิความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงชาย ในการประชุมเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนระดับโลก (The World Conference on Human Rights) ที่กรุงเวียนนาเมื่อปี 1993 ได้ยอมรับว่าสิทธิของผู้หญิงไม่อาจโอนเปลี่ยนแปลงหรือแบ่งแยกออกจากสิทธิมนุษยชนได้ โดยปฏิญญาฉบับนี้มีฐานคิดเกี่ยวกับความรุนแรงระหว่างเพศชายหญิง อันเป็นการพัฒนาความก้าวหน้าและการประกันความเท่าเทียมกันในเรื่องสิทธิระหว่างชายหญิงเป็นเรื่องที่สหประชาชาติให้ความสำคัญและความสนใจตลอดมา กล่าวคือตั้งแต่สหประชาชาติจัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1945 สหประชาชาติเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับสถานภาพของหญิงด้วยการเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงและปลุกเร้าความสนใจให้โลกตระหนักถึงสถานการณ์ที่หญิงต้องเผชิญอยู่²² โดยหลักที่จะนำมาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ถึงกรณีพิเศษหญิงมักถูกกดขี่ ช่มเหง หรือกระทำการอันเป็นการละเมิดสิทธิแห่งความเป็นมนุษย์ คือ หลักของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ กล่าวคือ

²¹ ลำพวรรณ น่วมบุญลือ , สิทธิและหน้าที่ของสตรีตามกฎหมายไทย. (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2533), หน้า 15-16.

²² United Nations , Women : Challenges to the year 2000 (New York : United Nations Department of Public Information, 1991),p.1.

1 ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) หลักปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้กล่าวถึง สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานสำหรับชายหญิงทุกแห่งในโลก โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ อีกทั้งได้วางหลักการพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกันพร้อมทั้งเนื้อหาแห่งสิทธิ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับหญิงทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิในการดำรงชีวิตในเสรีธรรม และในความมั่นคงแห่งร่างกาย และสิทธิทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม²³

2 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Convention of Civil and Political Rights) ซึ่งรัฐบาลไทยได้มีมติคณะรัฐมนตรีในพิธีพutschักราช 2535 ให้ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี โดยกติกาฉบับนี้จะดำเนินการเท่าที่เหมาะสมเพื่อรับรองความเสมอภาคแห่งสิทธิและความรับผิดชอบของชายหญิง²⁴

3 อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women)²⁵ อนุสัญญานี้มีความเป็นมากล่าวคือ เป็นอนุสัญญาที่จัดขึ้นโดยองค์การสหประชาชาติและได้รับการรับรองจากที่ประชุมแห่งสหประชาชาติในการประชุมสมัชชาใหญ่สมัยที่ 34 และได้มีการรับรอง เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม ค.ศ. 1979 ปัจจุบันมีประเทศต่างๆทั่วโลกให้สัตยาบันหรือภาคยานุวัติ สำหรับประเทศไทยเข้าเป็นภาคีและมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2528

จึงเห็นได้ว่าในเรื่องดังกล่าว สิทธิของหญิงได้ถูกกำหนดให้มีการคุ้มครอง และรับรองโดยชัดแจ้งไว้แล้ว แต่อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงผู้หญิงก็ยังเป็นผู้ถูกกระทำโดยเป็นเหยื่อของความรุนแรงจากภายนอกหรือภายในครอบครัว ไม่ว่าจะจากกลไกของสังคม เจ้าหน้าที่รัฐและที่ล้าคัญเป็นเหยื่อที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวมากกว่าเพศชาย และส่วนใหญ่คนในสังคมรวมถึงผู้ถูกกระทำรุนแรงเองก็เห็นว่าความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องในครอบครัว เรื่องส่วนตัวไม่กล้าที่บอกเรื่องให้ใครทราบเพราะอับอาย หรือไม่กล้าที่จะดำเนินคดีกับผู้ก่อเหตุเนื่องจากกลัวสามีติดคุกได้รับโทษ และหากในกรณีผู้ก่อเหตุรุนแรงเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว ครอบครัวก็ต้องขาดรายได้หลักที่นำมาใช้ในครอบครัวกลายเป็นปัญหาที่ตามมาอีกมากมาย ดังนั้นการให้ความคุ้มครองหญิงหรือคุ้มครองจากความรุนแรงในครอบครัว จึงต้องใช้มาตรการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ประกอบกับการกระทำรุนแรงต่อหญิง

²³ ไพโรจน์ พลเพชร, ศราวุธ ประทุมราช และอัญลี เอมะ, สิทธิมนุษยชน (กรุงเทพฯ : คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน ,2540) ,หน้า 3-17.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 21- 59.

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 109-138.

เป็นการกระทำที่กระทบต่อร่างกาย อนามัย เสรีภาพอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ต้องได้รับความคุ้มครอง แม้การกระทำรุนแรงจะเกิดขึ้นในครอบครัวซึ่งถือว่าสิทธิในครอบครัวเป็นสิทธิเกี่ยวกับส่วนตัวจำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองก็ตาม แต่สิทธิความเป็นส่วนตัวในครอบครัวดังกล่าวก็ไม่สำคัญกว่าสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของคู่สมรสซึ่งจำเป็นต้องปกป้องคุ้มครองหญิงหรือคู่สมรสให้ปราศจากความรุนแรงในครอบครัวและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม

การที่จะบังคับให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เพื่อคุ้มครองและป้องกันหญิงหรือคู่สมรสจากความรุนแรงในครอบครัวนั้น รัฐต้องเข้ามามีบทบาทต้องมีหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิประโยชน์ในชีวิตร่างกายและทรัพย์สิน อันเป็นการให้ความคุ้มครองประโยชน์ขั้นพื้นฐานของบุคคล ซึ่งส่งผลให้สังคมมีความสงบเรียบร้อยและพัฒนาก้าวหน้าต่อไปและยังรวมถึงการจัดบริการสาธารณสุขที่จำเป็นพื้นฐาน และช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอ ผู้ที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้²⁶ ในส่วนของครอบครัวนั้นรัฐต้องให้ความคุ้มครองช่วยเหลือและ ป้องกันคุ้มครองบุคคลในครอบครัวซึ่งรวมถึงคู่สมรสจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรมอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมสอดคล้อง กับบริบทและวัฒนธรรมของสังคม

2.2 ความรุนแรงในครอบครัว

ความรุนแรงในครอบครัวนั้นเป็นคำรวมของปรากฏการณ์การใช้กำลังประทุษร้ายต่อ อนามัย จิตใจ ร่างกาย เพศ ชีวิต เสรีภาพ หรือการกระทำด้วยประการใดๆ อันไม่เป็นธรรมระหว่าง คู่สมรส ผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัวก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพแก่ผู้ได้รับผลร้าย โดยตรง นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดปัญหาครอบครัวและสังคมโดยส่วนรวม ผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงและเด็กผู้ชายมีเป็นส่วน้อยสถานการณ์ความรุนแรงต่อผู้หญิงนั้นมีได้จำกัดเฉพาะวัฒนธรรมใด ชนชั้นใด การศึกษาระดับใด สถานะทางเศรษฐกิจ เชื้อชาติหรืออายุ

โดยทั่วไป “ความรุนแรง” หมายความว่า การที่ฝ่ายหนึ่งใช้กำลังเข้าทำร้ายอีกฝ่ายหนึ่งอันมีผลกระทบต่อร่างกายเป็นสำคัญ แต่ “ความรุนแรงในครอบครัว (domestic violence)

²⁶ จรัส สุวรรณมาลา , ผลประโยชน์สาธารณะและการกำหนดนโยบายสาธารณะ : แนวคิดทาง รัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531) หน้า 3-4.

มิได้มีความหมายเพียงแค่นั้นแต่หมายความรวมถึงกรณีการทำร้ายกันทางด้านจิตใจและอารมณ์ (physically and psychologically) ของอีกฝ่ายหนึ่งด้วย²⁷

ในภาษาไทยยังไม่มีคำศัพท์ใช้แทนคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” ที่สามารถอธิบายถึงปรากฏการณ์ใช้กำลังประทุษร้ายทุบตีกันระหว่างบุคคล หรือทำลายทรัพย์สินกันระหว่างบุคคลในครอบครัว คำที่อาจใช้แทนกันได้น่าจะเป็นคำว่า “การกระทำละเมิดในครอบครัว” ส่วนภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Domestic Violence” คำว่า Domestic violence, family violence, domestic disputes, spouse abuse, wife abuse, battered wives, battered women อาจใช้แทนกันได้ในการอธิบายถึงปรากฏการณ์ความรุนแรงในครอบครัวเช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยคำดังกล่าวได้เน้นถึงความสัมพันธ์ในการสมรสระหว่างผู้ก่อเหตุกระทำ ความรุนแรง และผู้ที่ได้รับผลร้าย

การนิยามความหมายความรุนแรงในครอบครัวย่อมขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้ นิยามว่าประสงค์จะนำไปอธิบายปรากฏการณ์ในด้านใดเป็นการเฉพาะ เช่น ด้านสังคม ด้านจิตวิทยาหรือด้านกฎหมาย จากการศึกษาพบว่า บรรดาเหล่านักวิจัย นักวิชาชีพ และผู้ปฏิบัติงาน ด้านสังคมและจิตวิทยา จะให้คำนิยามปรากฏการณ์ความรุนแรงในครอบครัวในความหมายที่ กว้าง ส่วนนักการแพทย์และนักกฎหมายจะให้คำนิยามปรากฏการณ์ความรุนแรงในครอบครัว แคบกว่า ทั้งนี้เพื่อความชัดเจนในการวินิจฉัยเพื่อบำบัดรักษาและการเก็บพยานหลักฐาน ตลอดจนการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ

2.2.1 การนิยามด้านสังคม จิตวิทยา

ความรุนแรงในครอบครัวหมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่ชอบใช้อำนาจบังคับและควบคุมคู่ครองด้วยวิธีขู่เข็ญ คุกคาม ทำอันตรายหรือรบกวน ก่อความรำคาญ

Mary Ann Dutton นิยามความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมใช้อำนาจควบคุมด้วยวิธีการใช้กำลังประทุษร้ายต่อร่างกาย เพศและจิตใจของผู้ถูกกระทำ นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงการใช้อำนาจควบคุมกระทำต่อเด็ก ทรัพย์สิน สัตว์เลี้ยง หรือบุคคลอื่น ผู้ใช้ความ

²⁷ จิตฤดี วีระเวสส์ , “ความรุนแรงในครอบครัว”. บทบัณฑิตย 56,ฉบับที่3 (กันยายน 2543) :

รุนแรงหรือชู้หญิงว่าจะใช้ความรุนแรงต่อเด็กย่อมมีแนวโน้มว่าจะกระทำต่อผู้หญิงในครอบครัวเช่นกัน²⁸

ส่วน Morris กล่าวว่า "คำว่าความรุนแรงในครอบครัว" เป็นถ้อยคำไม่ชัดเจน เพราะไม่ทราบว่าใครเป็นผู้ก่อความรุนแรง และใครเป็นผู้ถูกกระทำรุนแรงอันจะถือได้ว่าเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญาและBuzawa,S. & Buzawa G. นิยามคำว่าความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง ความรุนแรงระหว่างชายหญิงซึ่งอยู่ด้วยกัน หรือเคยอยู่ด้วยกันอย่างสามีภรรยา เป็นการนิยามในความหมายอย่างกว้างซึ่งการสมรสจะชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ตามและผู้ก่อเหตุรุนแรงอาจเป็นชายหรือหญิงก็ได้²⁹

กล่าวโดยสรุปการนิยามคำว่า "ความรุนแรงในครอบครัว" เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ด้านสังคมจิตวิทยา มักจะนิยามในความหมายอย่างกว้าง กระบวนการใช้ความรุนแรงเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของผู้กระทำ ในการให้ได้มาซึ่งอำนาจครอบงำและควบคุมบุคคลในครอบครัว หรือให้ได้มาซึ่งการยอมรับจากบุคคลในครอบครัว อันเนื่องมาจากอารมณ์แปรปรวนของตน พฤติกรรมดังกล่าวหากไม่ได้รับการแทรกแซงและควบคุมอย่างเหมาะสมก็จะเกิดซ้ำและขยายความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆระหว่างความสัมพันธ์ในครอบครัว

2.2.2 การนิยามด้านกฎหมาย

การนิยามคำว่า "ความรุนแรงในครอบครัว" ในทางกฎหมายจะแคบกว่าด้านสังคมจิตวิทยาเพราะต้องกำหนดถึงลักษณะของการกระทำและความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำกับผู้ที่ได้รับผลร้ายให้ชัดเจนโดยไม่จำกัดว่าเพศใดจะเป็นผู้ก่อเหตุความรุนแรงหรือได้รับผลร้ายจากความรุนแรง คณะกรรมการกฎหมาย (The Law Commission) ของประเทศอังกฤษได้ให้คำนิยามคำว่า "ความรุนแรง" ไว้ในรายงานฉบับที่ 207 (1992) ว่าถ้อยคำ "รุนแรง (Violence)" ในตัวของมันเองมักใช้ในสองความหมาย กล่าวคือในความหมายอย่างแคบ หมายถึง การใช้กำลังหรืออาวุธ

²⁸ วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล , อุทัยวรรณ แจ่มสุธี, อำนาจ เนตยสุภา , "รายงานวิจัย" การประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับ ความรุนแรงในครอบครัว (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร),2546 หน้า 24.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 24-25.

ประทุษร้าย หรือขู่เชิญว่าจะใช้กำลังประทุษร้ายแก่กายผู้อื่น แต่ถ้าเป็นความรุนแรงในครอบครัวมีความหมายกว้างกว่าการใช้กำลังประทุษร้ายแก่กายรวมถึงการประทุษร้ายทางเพศหรือประทุษร้ายต่อจิตใจ หรือก่อความเดือดร้อนรำคาญ อันมีผลกระทบต่อสุขภาพกาย จิตใจ อนามัย และความเป็นอยู่อย่างปกติสุขแม้ว่าจะไม่มีการใช้กำลังประทุษร้ายก็ตาม ความร้ายแรงและผลกระทบแห่งการกระทำย่อมขึ้นอยู่กับสภาพธรรมชาติของผู้กระทำ โดยนิยามความรุนแรงตามกฎหมายได้ดังนี้

(ก) การนิยามของกฎหมายต่างประเทศ

Deborah Lockton & Richard Ward นิยามคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” หมายถึง ความรุนแรงเกิดขึ้นหรือถูกกล่าวหาว่าเกิดขึ้นระหว่างคู่สมรสหรือผู้ที่อาศัยอยู่ด้วยกัน หรือผู้ถูกกระทำมีความสัมพันธ์เป็นคู่ครองกับผู้กระทำความรุนแรง³⁰

ตามกฎหมายครอบครัว ค.ศ. 1966 ของประเทศอังกฤษคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัวเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างเพศชายและหญิงที่เป็นคู่สมรส หรือเคยเป็นคู่สมรสกันมาก่อนไม่รวมถึงความรุนแรงที่เกิดแก่คู่ครองเพศเดียวกัน³¹

กฎหมายฟลอริดา นิยามคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” หมายถึงบุคคลที่อยู่ในครอบครัว หรือครัวเรือนเดียวกัน ทำร้าย ทำร้ายสาหัส ทุบตี ทุบตีสาหัส กระทำรุนแรงทางเพศ กระทำรุนแรงทางเพศสาหัส ฆาตกรรม ฆาตกรรมรุนแรง ลักพา กักขัง หรือกระทำผิดอาญาแก่สมาชิกที่อาศัยอยู่ในครอบครัว หรือครัวเรือนเดียวกันจนได้รับอันตราย หรือถึงแก่ความตาย “สมาชิกที่อยู่อาศัยในครอบครัวหรือครัวเรือนเดียวกัน” หมายถึง คู่สมรส ผู้เคยเป็นคู่สมรส ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องทางสายโลหิตหรือการสมรส ผู้อาศัยอยู่ด้วยกันเหมือนครอบครัวหรือเคยอาศัยอยู่ด้วยกันเหมือนครอบครัว และผู้ที่มีบุตรด้วยกันโดยไม่คำนึงว่าจะสมรสกันโดยชอบหรือไม่ หรือเคยอยู่อาศัยด้วยกันมาก่อน³²

ตามกฎหมาย Women Charter ของประเทศสิงคโปร์ มาตรา 64 นิยามคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” หมายถึงการกระทำดังต่อไปนี้³³

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 25-26.

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 136.

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 25.

³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 256.

(1) กระทำโดยจงใจหรือพยายามกระทำด้วยประการใดๆ จนน่าจะเกิดอันตรายแก่สมาชิกในครอบครัว

(2) กระทำการใดโดยรู้ หรือควรรู้ว่าจะเกิดอันตรายแก่สมาชิกในครอบครัว

(3) กักขัง หรือควบคุมสมาชิกในครอบครัว โดยมีขอบ และฝืนเจตนาของบุคคลนั้น

(4) ก่อความเดือดร้อนรำคาญอย่างต่อเนื่อง โดยเจตนาให้สมาชิกในครอบครัวได้รับความเสียหายหรือเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจ การกระทำความรุนแรงดังกล่าวไม่รวมถึงการกระทำป้องกันโดยชอบ หรือเพื่อการอบรมสั่งสอนเด็กอายุต่ำกว่า 21 ปี

(ข) การนิยามของกฎหมายระหว่างประเทศ

ปฏิญญาว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อสตรี อธิบายถึง ความรุนแรงต่อสตรี หมายถึง การกระทำใดๆ ที่เป็นความรุนแรงทางเพศอันเกิดจากความแตกต่างทางเพศ ซึ่งเป็นผลหรืออาจจะเป็นผลให้เกิดการทำร้ายทางร่างกาย ทางเพศ หรือทางจิตใจ เป็นผลให้เกิดความทุกข์ทรมานแก่สตรี รวมทั้งการขู่เชิญ คุกคาม กีดกันเสรีภาพ ทั้งในที่สาธารณะและที่ส่วนตัว³⁴

สำหรับคำจำกัดความคำว่า "การเลือกปฏิบัติต่อสตรี" (discrimination against women) หมายความว่า การแบ่งแยก การกีดกัน หรือการกีดกันใดๆ เพราะเหตุแห่งเพศ ซึ่งมีผลหรือความมุ่งประสงค์ที่จะทำลายหรือทำให้เสื่อมเสียการยอมรับ การได้อุปโภค หรือใช้สิทธิโดยหญิง โดยไม่เลือกสถานภาพด้านการสมรส บนพื้นฐานของความเสมอภาคของชายและหญิงของสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมพลเมืองหรือด้านอื่นๆ ทั้งนี้เพราะการเลือกปฏิบัติเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ มนุษย์ทุกคนเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในเกียรติศักดิ์และสิทธิ และว่าทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสระภาพโดยปราศจากความแตกต่างเพราะเหตุแห่งเพศ

ส่วนความหมายของความรุนแรงของที่ประชุมสมัชชาขององค์การสหประชาชาติได้นิยามคำว่า "ความรุนแรงต่อผู้หญิง" หมายถึงการกระทำใดๆ ที่เป็นความรุนแรงต่อผู้หญิง ยังผลให้เกิดอันตรายต่อกายและจิตใจ หรือเกิดความทุกข์ทรมานแก่ผู้หญิง รวมทั้งการขู่เชิญว่าจะทำอันตรายเช่น การบังคับ กดขี่หรือการจำกัดเสรีภาพไม่ว่าจะเกิดในที่สาธารณะหรือที่หน่วยงาน

³⁴ ข้อ 1 ใน ปฏิญญาว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อสตรี

อีกทั้งปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานสำหรับชายหญิงทุกแห่งในโลกโดยไม่มีทางเลือกปฏิบัติ อีกทั้งได้วางหลักการพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกัน³⁵

เป็นที่น่าสังเกตว่าการนิยามความรุนแรงต่อผู้หญิงตามปฏิญญาว่าด้วยการจัดความรุนแรงต่อผู้หญิงมีความหมายกว้างมาก มีได้จำกัดเฉพาะความรุนแรงที่เกิดจากคู่ หรือสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น แต่หมายรวมถึงความรุนแรงต่อผู้หญิงอันเนื่องมาจากกลไกของสังคมที่บังคับให้ผู้หญิงอยู่ในฐานะด้อยกว่าผู้ชาย ดังนั้นคำนิยามความรุนแรงต่อผู้หญิงตามปฏิญญาว่าด้วยการจัดความรุนแรงต่อผู้หญิงมีความหมายครอบคลุมความรุนแรงต่อผู้หญิงที่เกิดขึ้นในครอบครัว ความรุนแรงต่อผู้หญิงในบริบทของชุมชนหรือชนกลุ่ม เช่น จารีตประเพณีปฏิบัติ หรือความเชื่อต่างๆ และความรุนแรงต่อผู้หญิงจากเจ้าหน้าที่ หรือกลไกของรัฐ หรือรัฐยอมให้มีการกระทำความรุนแรงต่อผู้หญิง

(ค) การนิยามของกฎหมายไทย

ในภาษาไทยยังไม่มีคำศัพท์ใช้แทนคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” ที่สามารถอธิบายถึงปรากฏการณ์ใช้กำลังประทุษร้ายทุบตีกันระหว่างบุคคลหรือการทำลายทรัพย์สินของบุคคลภายในครอบครัวเดียวกัน คำที่อาจใช้แทนน่าจะเป็นคำว่า “การทำละเมิดในครอบครัว”³⁶

โดยทั่วไป “ความรุนแรง” หมายความว่า การที่ฝ่ายหนึ่งใช้กำลังเข้าทำร้ายอีกฝ่ายหนึ่ง อันมีผลกระทบต่อร่างกายเป็นสำคัญ แต่ “ความรุนแรงในครอบครัว” มิได้มีความหมายเพียงแค่นั้นแต่หมายความรวมถึงกรณีการทำร้ายกันทางด้านจิตใจและอารมณ์ของอีกฝ่ายหนึ่งด้วย³⁷

³⁵ ไพโรจน์ พลเพชร, ศราวุธ ประทุมราช และอัญลี เอมะ, สิทธิมนุษยชน .กรุงเทพฯ : คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน ,2540.หน้า 3-17.

³⁶ วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล , อุตัยวรรณ แจ่มสุธี, อำนาง เนตยสุภา รายงานการวิจัยการประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร),2546.หน้า 23.

³⁷ จิตฤดี วีระเวสส์ , “ความรุนแรงในครอบครัว” .บทบัณฑิตย์ 56,ฉบับที่3(กันยายน 2543)หน้า 233.

ความรุนแรงในครอบครัวนั้นรวมถึงการกระทำดังนี้³⁸

1. การกระทำรุนแรงต่อครอบครัว โดยเฉพาะฝ่ายหญิงที่ถูกฝ่ายชาย ตบ ตี ตะ ค่อย ฯลฯ การทำร้ายร่างกายรุนแรงพบได้มาก และมีแนวโน้มจะมากขึ้น เมื่อการครองชีพยากลำบากขึ้น

2. การทำร้ายร่างกาย จิตใจ รวมถึงการล่วงเกินทางเพศต่อเด็ก และการทอดทิ้งเด็ก มีจำนวนมากแต่ตัวเลขไม่ทราบ เพราะมักไม่เปิดเผย หรือให้ประวัติบิดเบือน และประชาชนก็มักคิดว่าเป็นเรื่องภายในครอบครัวจึงไม่สนใจเด็กที่ตกเป็นเหยื่อ

3. การละเลยทอดทิ้งคนชราที่มีแนวโน้มว่าจะมากขึ้นเพราะคนมีอายุยืนขึ้น ในขณะที่ทั้งหญิงและชายต้องออกทำงานนอกบ้าน เพราะความจำเป็นทางเศรษฐกิจ จึงปล่อยให้คนชราอยู่ตามลำพัง

ส่วนความรุนแรงในครอบครัว ตามร่างพระราชบัญญัติป้องกันและแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัว มาตรา 3 “ความรุนแรงในครอบครัว” หมายความว่า การกระทำใดๆโดยมีเจตนาเพื่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจหรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ละเว้นกระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งโดยมิชอบ แต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท³⁹

ดังนั้นความรุนแรงในครอบครัวตามที่ปรากฏในกฎหมายไทยเท่าที่มีอยู่และได้นิยามไว้ นั้น หมายถึงการกระทำความรุนแรงที่มีตั้งแต่ไม่เป็นอันตรายร้ายแรงแก่ร่างและหรือจิตแต่เป็นการกระทำลักษณะต่างๆ เช่น การรบกวน หรือคุกคาม การทอดทิ้ง การไม่ให้สิ่งจำเป็นในการดำรงชีพ จนถึงขั้นเป็นความผิดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญาเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย อนามัย เสรีภาพ หรือในระดับร้ายแรงจนสาหัสหรือถึงแก่ชีวิตและรวมถึงความรุนแรงที่เป็นกระทำทางเพศด้วยแต่อย่างไรก็ตามไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท

³⁸ สำหรับ จิตตินันท์, ความรุนแรงในครอบครัว “รายงานการสัมมนาเรื่องการยุติความรุนแรงต่อเด็กและสตรี” วันที่ 27-28 กรกฎาคม พ.ศ.2541 ณ โรงแรมโรยัลริเวอร์ กรุงเทพฯซึ่งจัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักงานปลัดนายกรัฐมนตรี สำนักข่าวอเมริกัน (USIS) องค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF)

³⁹ รายละเอียดดูในภาคผนวก ,“ร่างพระราชบัญญัติป้องกันและแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ,กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. ...”

2.3 สภาพปัญหาและผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัว

2.3.1 สภาพปัญหาโดยทั่วไปในปัจจุบัน

อาจกล่าวได้ว่าในทุกระดับของสังคมปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นในทุกชนชั้นเพียงแต่รูปแบบและลักษณะความรุนแรงอาจแตกต่างกันไปตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ไม่ว่าจะในชนชั้นใด และการศึกษาระดับใด

จากการศึกษาทั่วโลกพบว่า ผู้หญิงประมาณร้อยละ 20-50 เคยมีประสบการณ์ถูกทุบตีทางกายไม่จำกัดเฉพาะประเทศกลุ่มพัฒนา กำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนามีปัญหาคล้ายกันการสำรวจข้อมูลระดับชาติในปี 1995-1996 พบว่าผู้หญิงเคยถูกสามีหรือคู่ทำร้ายทุบตีหรือถูกฆ่า โดยประเทศออสเตรเลียสำรวจข้อมูลระดับชาติในปี 1996 พบว่า ผู้หญิงเคยถูกสามีทำร้ายหรือคู่ทุบตี ร้อยละ 3 และในปัจจุบันร้อยละ 8 ส่วนประเทศอังกฤษพบว่าในปี ค.ศ. 1991 ผู้หญิงเคยถูกสามีหรือที่เคยเป็นคู่ฆ่ามากกว่า 120 คน ส่วนผู้ชายถูกภรรยาหรือเคยเป็นภริยาฆ่าประมาณ 30 คน และใน สหรัฐอเมริกานั้นปี ค.ศ. 1998 ผู้หญิงถูกสามีหรือคู่ฆ่าถึงแก่ความตายประมาณ 1 ใน 3 ของผู้หญิงที่ถูกฆาตกรรมทั้งหมดหรือมากกว่า 5 เท่าของผู้ชายที่ถูกภรรยาหรือคู่ฆ่าถึงแก่ความตาย⁴⁰

ส่วนการศึกษาในประเทศไทยพบว่า การทำร้ายมีตั้งแต่ ตบ ตี เตะ ชก กระแทบ ซ้อม ขว้างปา หรือทุบของใส่ หรือการใช้อาวุธต่างๆ เช่น มีด ปืน รวมทั้งพฤติกรรมโหดเหี้ยมอื่นๆ เช่น การจุดไฟเผา สาดน้ำกรด โยนลงน้ำ ใช้อาวุธให้เหยื่อตี ซึ่งผลความรุนแรงมีตั้งแต่บาดเจ็บเล็กน้อย บาดเจ็บสาหัส ช่มชืด นอกจากนั้นยังพบว่าการทำร้ายในครั้งแรกมักจะเริ่มต้นด้วยการกระทำที่ไม่รุนแรง แต่ต่อมาจะยิ่งรุนแรงขึ้นและกระทำถี่ขึ้นเรื่อยๆ⁴¹ และจากการสำรวจเบื้องต้นของสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของกรุงเทพฯซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็นสองประเภท คือ ข้อมูลที่หน่วยงานรวบรวมได้เป็นภาพรวมเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงที่หน่วยงานพบหรือทราบ จากกรมประชาสงเคราะห์ บ้านพักฉุกเฉิน โรงพยาบาลศิริราช ศูนย์สุขภาพจิตวิทยา มูลนิธิผู้หญิงย้อนหลัง 5 ปี ตั้งแต่ มกราคม พ.ศ. 2528 ถึง ธันวาคม พ.ศ. 2532 แต่ได้ข้อมูลไม่ครบถ้วน พบว่ามี

⁴⁰ วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล , อุตัยวรรณ แจ่มสุธี, อำนางเนตยสุภา รายงานการวิจัยการประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว หน้า 3.

⁴¹ พรเพ็ญ เพชรสุศิริ, การศึกษาสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวจากข่าวหนังสือพิมพ์ (กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2534) , หน้า 17-20

จำนวนการทำร้าย 260 ราย และจากข้อมูลที่หน่วยงานบันทึกไว้เป็นรายคดีระหว่างวันที่ 1 มกราคม ถึง 31 ธันวาคม พ.ศ.2532 มีการทำร้ายภริยารวม 100 ราย อย่างไรก็ตามพบว่าจำนวนรายกรณีดังกล่าวต่ำกว่าความเป็นจริงมาก เพราะบางครั้งเจ้าหน้าที่ก็ไม่ได้ให้ความช่วยเหลือปรึกษาหารือโดยมิได้มีการบันทึกเป็นข้อมูลทางการหรือบันทึกไม่ครบถ้วน⁴² รวมถึงจากข้อมูลของมูลนิธิเพื่อนหญิงที่ทำการรวบรวมสถิติความรุนแรงในครอบครัวจากข่าวหน้าหนังสือพิมพ์รายวันจำนวน 5 ฉบับระหว่างปี 2543-2544 พบว่าสามีทำร้ายภริยาในปี 2543 จำนวน 17 ราย ในปี 2544 จำนวน 20 ราย ส่วนสามีฆ่าภริยาปี 2543 จำนวน 30 ราย ปี 2544 จำนวน 60 ราย และภริยาฆ่าสามี ปี 2543 จำนวน 13 ราย ปี 2544 จำนวน 19 ราย⁴³ ยิ่งกว่านั้นในการทำร้ายร่างกายมักจะจบลงด้วยการทำร้ายทางเพศ และบ่อยครั้งที่ถูกทำร้ายในขณะตั้งครรภ์จนถึงแท้งบุตร

แม้ว่าปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรสจะเป็นปรากฏการณ์หนึ่งในสังคม และเป็นปัญหาที่ทุกสังคมประสบอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่ปัญหาดังกล่าวก็ยังถูกปิดบังไว้ในครอบครัวเพราะกลัวคู่ของตนต้องรับโทษหรือเห็นว่าเป็นเรื่องที่น่าอับอายเป็นเรื่องส่วนตัวส่วนใหญ่ไม่ค่อยแจ้งความหรือเปิดเผยต่อสาธารณะให้รับรู้

2.3.2 ลักษณะการกระทำรุนแรงในครอบครัว

ในการบัญญัติความผิดตามกฎหมายอาญาบางฐานความผิดได้วางหลักกฎหมายโดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยา และบุคคลในครอบครัวเป็นข้อกำหนด โดยบุคคลในฐานสามีภริยา หรือในฐานครอบครัวเดียวกันเป็นเหตุยกเว้นโทษ เหตุลดโทษ หรือให้มีการยอมความกันได้ในความผิดซึ่งโดยทั่วไปยอมความกันไม่ได้ เพื่อไม่ให้ความผิดอาญาเป็นเหตุกระทบกระเทือนความสงบสุขของครอบครัวอันเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมที่สำคัญที่สุด ในทางตรงกันข้ามการกระทำใดถือได้ว่าเป็นความผิดร้ายแรงหากกระทำโดยบุคคลในฐานสามีภริยา หรือในฐานครอบครัวเดียวกันกฎหมายอาญานับว่าเป็นเหตุต้องรับโทษหนักขึ้น ตัวอย่างเช่น การข่มขืนกระทำชำเราผู้สืบสันดาน การกระทำอนาจารผู้สืบสันดาน การกระทำเพื่อสนองความใคร่ของผู้อื่น เป็นธุระจัดหาล่อไป หรือชักพาไปเพื่ออนาจารผู้สืบสันดาน ทั้งนี้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่ง

⁴² เรื่องเดียวกัน , หน้า 3-10

⁴³ วัชรินทร์ บัจเจกวิญญูสกุล , อุทัยวรรณ แจ่มสุธี, อำนาง เนตยสุภา "รายงานการวิจัย" การประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว , หน้า 66.

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 285* การฆ่าบุพการี ทั้งนี้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 289(1) เนื่องจากกฎหมายเห็นว่าการกระทำความผิดในลักษณะดังกล่าว เป็นปฏิปักษ์ต่อสถาบันครอบครัวอย่างร้ายแรง⁴⁴

ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยาตามกฎหมายอาญาที่ถือเป็นเหตุยกเว้นโทษได้ บัญญัติไว้ในมาตรา 71 วรรคแรก แห่งประมวลกฎหมายอาญา โดยวางหลักว่า การกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ฉ้อโกง โกงเจ้าหนี้ ยักยอก รับของโจร ทำให้เสียทรัพย์ บุกรุก หากเป็นการกระทำที่สามีทำต่อภริยา หรือภริยากระทำต่อสามีผู้กระทำไม่ต้องรับโทษ

ความเป็นสามีภริยากันนั้นตามมาตรา 71 วรรคแรกแห่งประมวลกฎหมายอาญานี้ หมายความว่าถึงสามีภริยาที่ถูกต้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว กล่าวคือหากสมรสกันเมื่อใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 แล้ว ต้องได้จดทะเบียนสมรสโดยถูกต้องตามกฎหมายด้วย⁴⁵ ส่วนลักษณะการกระทำความรุนแรงในครอบครัวระหว่างสามีภริยาไม่ว่าจะชอบหรือมิชอบด้วยกฎหมายก็ตาม อันเป็นการกระทำต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพหรือต่อเพศเป็นความผิดตามกฎหมายกำหนด ไม่มีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำความผิดดังกล่าวไม่เป็นความผิด ไม่ต้องรับโทษหรือได้รับยกเว้นโทษ การกระทำความผิดดังกล่าวนี้จึงเป็นความผิดตามกฎหมายและผู้กระทำความผิดต้องได้รับโทษตามกฎหมายกำหนด การกระทำความรุนแรงดังกล่าวนี้แยกได้ดังนี้

---

* มาตรา 285 แห่งประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติว่า “ ถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา 276 มาตรา 277 มาตรา 277ทวิ มาตรา 277ตรี มาตรา 279 มาตรา 280 มาตรา 282 หรือมาตรา 283 เป็นการกระทำแก่ผู้สืบสันดาน... ผู้กระทำต้องระวางโทษหนักกว่าที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้นๆหนึ่งในสาม”

⁴⁴ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ กฎหมายอาญา : หลักและปัญหา. พิมพ์ครั้งที่ 4 . (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2543), หน้า 328.

⁴⁵ จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายอาญากฎ 1 , พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานคร พิมพ์ , 2536) , หน้า 758-760.

1. ลักษณะการกระทำรุนแรงในครอบครัวต่อชีวิต

ความผิดฐานนี้คือการทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยเจตนา มาตรา 288* การกระทำให้ถึงแก่ความตาย หรือการฆ่าอันเป็นการกระทำของความผิดฐานนี้ คือการกำจัดชีวิตผู้อื่นซึ่งไม่จำกัดวิธีอาจเป็นการใช้ปืนยิง การวางยาพิษ การบีบคอ ฯลฯ และการกระทำให้ถึงแก่ความตายนี้อาจเป็นการกระทำที่งดเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันตามมาตรา 59 วรรค 5** ได้เช่น การที่สามีปล่อยให้ภริยาที่วิกลจริตฆ่าตัวตาย สามีอาจต้องรับผิดฐานฆ่าภริยาโดยการงดเว้นการที่จะต้องกระทำเพื่อป้องกันผล⁴⁶

การฆ่ากันตายระหว่างสมาชิกในครอบครัวถือเป็นอุบัติเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่มีความร้ายแรงที่สุด จากรายงานของผู้รายงานพิเศษ Special Rapporteur เกี่ยวกับความรุนแรงต่อผู้หญิงขององค์การสหประชาชาติในปี 1996 พบว่า ในประเทศออสเตรเลีย บังคลาเทศ แคนาดา เคนยา ประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา มีผู้หญิงถูกฆ่าตายเกิดจากความรุนแรงในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้จากการศึกษาเปรียบเทียบในปี 1991 พบว่าผู้หญิงชาวรัสเซียถูกคู่ครองฆ่ามากกว่าผู้หญิงชาวอเมริกัน ในขณะที่เดียวกันผู้หญิงชาวอเมริกันถูกคู่ครองฆ่ามากกว่าชาวยุโรปตะวันตก รายงานของ Unicef No.6 เรื่องผู้หญิงในยุคเปลี่ยนผ่าน⁴⁷

ส่วนประเทศไทยมูลนิธิเพื่อนหญิงจัดเก็บจากข่าวหนังสือพิมพ์รายวันรวม 5 ฉบับระหว่างปี 2543-2544 พบว่าสามีฆ่าภริยาในปี 2543 จำนวน 30 ราย ปี 2544 จำนวน 60 ราย และ

---

* มาตรา 288 แห่งประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติว่า “ผู้ใดฆ่าผู้อื่น ต้องระวางโทษประหารชีวิต...”

** มาตรา 59 วรรค 5 แห่งประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติว่า “การกระทำ ให้หมายความรวมถึงการให้เกิดผลอันหนึ่งอันใดโดยงดเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้นด้วย”

⁴⁶ คณิต ณ นคร , กฎหมายอาญาภาคความผิด, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์, 2539) หน้า 43-44.

⁴⁷ วัชรินทร์ บัจเจกวิญญูสกุล , อุทัยวรรณ แจ่มสุธี, อานาจ เนตยสุภา “รายงานการวิจัย” การประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว หน้า 2-3 .

ภริยาม่าสามีในปี 2543 จำนวน 13 ราย ปี 2544 19 ราย ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นปัญหา ความรุนแรงในครอบครัวที่นำไปสู่การฆ่ากันตายระหว่างคู่ครองได้พอสมควร⁴⁸

หรือในกรณีที่เป็นข่าวทางหน้าหนังสือพิมพ์ คดีนาย ว ที่ตกเป็นจำเลยคดีฆ่าผู้อื่นโดย ไตร่ตรองไว้ก่อน ซึ่งผู้ถูกล่าเป็นภริยาตนเองและใช้วิธีการหันศพบเพื่ออำพรางคดี คดีนี้ศาลมี คำพิพากษาให้ประหารชีวิตสถานเดียว ซึ่งสาเหตุเกิดมาจากความรุนแรงในครอบครัวที่มีการทำร้ายระหว่างสามีภริยาและมีปากเสียงกันบ่อยครั้ง เมื่อภริยาจับได้ว่าสามีมีความสัมพันธ์กับคนใช้ ที่มีครอบครัวแล้ว ได้ข่มขู่สามีว่าจะนำเรื่องดังกล่าวไปร้องเรียน จึงได้นำมาสู่การฆาตกรรมภริยา ตนเอง อันถือว่าเป็นความรุนแรงในครอบครัวต่อชีวิตที่ร้ายแรงที่สุด ซึ่งผู้ก่อเหตุและผู้เสียชีวิตเป็น คู่สามีภริยา เป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกันมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด มีการศึกษา ฐานะทาง เศรษฐกิจที่ดี ยังก่อคดีความรุนแรงในครอบครัวถึงขั้นเป็นความร้ายแรงถึงแก่ชีวิต⁴⁹

อีกตัวอย่างหนึ่ง จำเลยเป็นภริยามีอาชีพเป็นพยาบาล ได้ฆ่าสามีตนเองซึ่งมีอาชีพ เป็นแพทย์ เนื่องจากภริยาถูกทำร้ายทุบตีเป็นประจำ จนภริยาไม่อาจทนต่อไปได้จึงบันดาลโทสะ ใช้อาวุธปืนยิงสามีถึงแก่ความตาย โดยคดีนี้ศาลชั้นต้นลงโทษจำคุก 2 ปี ศาลอุทธรณ์แก้เป็นให้รอ การลงโทษไว้ และคุมประพฤติทุก 4 เดือน⁵⁰

ซึ่งเห็นได้ว่าความรุนแรงในครอบครัวนั้นมิได้จำกัดเฉพาะในชนชั้นผู้ใช้แรงงานเท่านั้น แต่ยังปรากฏให้เห็นได้ในทุกชนชั้นทุกระดับของสังคมเช่นกัน และความร้ายแรงนั้นยังถึงขั้นเกิด ความสูญเสียชีวิต แต่หากความรุนแรงดังกล่าวได้รับการแก้ไขเยียวยาเสียก่อนด้วยวิธีการที่เหมาะสม สำหรับการกระทำรุนแรงในครอบครัวอาจไม่เกิดความสูญเสียแก่ครอบครัว หรืออาจช่วยให้ ครอบครัวกลับคืนมามีสภาพที่ปกติสุขดังเดิมได้

⁴⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 29.

⁴⁹ Website : www.manager.co.th.

⁵⁰ หิ่งห้อย, “กรณีดอกเดอริ ندا กับช็อกล่าวหา ทวิมาตรฐานกระบวนการยุติธรรม” มติชน (1 กันยายน 2546), หน้า 7.

2. ลักษณะการกระทำรุนแรงในครอบครัวต่อความปลอดภัยของร่างกาย

ความผิดต่อร่างกายโดยเจตนาที่เป็นความผิดพื้นฐาน ได้บัญญัติไว้ในภาคลหุโทษคือ ในมาตรา 391* ส่วนความผิดอาญาอันเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกาย อันเริ่มด้วยมาตรา 295** ตลอดจนผู้กระทำได้รับโทษหนักขึ้นตามมาตรา 297 และความผิดฐานมิได้เจตนาฆ่าแต่ทำร้าย จนถึงแก่ความตายมาตรา 290*** ซึ่งเป็นความผิดอาญาที่ผู้กระทำได้รับโทษหนักขึ้นเนื่องจาก ผลของการกระทำโดยการใช้อำนาจทำร้ายคู่ครองดังกล่าวยอมเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำได้รับอันตรายแก่กายและจิตใจหรือได้รับอันตรายสาหัส หรือบางครั้งถึงแก่ความตาย เว้นแต่เป็นการใช้อำนาจทำร้ายโดยเจตนาฆ่า

การกระทำรุนแรงต่อกายเมื่อเกิดขึ้นมักจะมีแนวโน้มขยายความรุนแรงและความถี่ของการกระทำเพิ่มขึ้น ลักษณะการใช้อำนาจทำร้ายแก่กาย เช่น

(ก) การใช้อำนาจกายผลึก

(ข) มัด ผูก กักขัง

(ค) ใช้อำนาจทำร้ายจนเป็นแผลถลอก ฟกช้ำ เลือดออก รอยเจาะ รอยแตก รอยไหม้ รอยขีด ขูด ช่วนต่อร่างกาย

(ง) ใช้อำนาจเค้นคอ หรือบีบคอ

(จ) ใช้อำนาจดึงผม กระทบกผม จับผมหรือแขน ขา ลาก

(ฉ) ใช้อาวุธทำร้ายร่างกาย

(ช) ใช้อำนาจทำร้าย หรือทำให้เสียหายซึ่งสัตว์เลี้ยงหรือทรัพย์สินของอีกฝ่าย

---

* มาตรา 391 แห่งประมวลกฎหมายอาญานับบัญญัติว่า "ผู้ใดใช้อำนาจทำร้ายผู้อื่นโดยไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจต้องระวางโทษ..."

** มาตรา 295 แห่งประมวลกฎหมายอาญานับบัญญัติว่า "ผู้ใดทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กาย หรือจิตใจของผู้ผู้นั้น ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ต้องระวางโทษ..."

*** มาตรา 290 แห่งประมวลกฎหมายอาญานับบัญญัติว่า "ผู้ใดมิได้มีเจตนาฆ่า แต่ทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้ผู้นั้นถึงแก่ความตายต้องระวางโทษ..."

โดยแยกประเภทความรุนแรงต่อความปลอดภัยของร่างกายดังนี้

(1) ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 295

คำว่า “ทำร้ายผู้อื่น” ไม่หมายถึงการใช้กำลังประทุษร้ายตามมาตรา 1(6)^{*} แต่หมายถึงการกระทำต่อร่างกาย หรือจิตใจให้เจ็บ หรือแตกหัก เสียหาย จะมีอาวุธหรือไม่ก็ตามและไม่ว่าจะกระทำโดยถูกต้องเนื้อตัวของผู้เสียหายหรือไม่ก็ตาม เช่น หลอกให้เขาเสียใจจนวิกลจริตไป ส่วนคำว่า “จนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจของผู้อื่นนั้น” อันตรายแก่กายหมายถึงบาดเจ็บ คือ ถ้าถึงหนังขาดทะลุเข้าไปในเนื้อก็เป็นบาดเจ็บ แต่การกระทำให้เป็นแผลบวมช้ำ เป็นรอยพองหนังแตก หรือบวมเป่งอย่างมาก เช่น เนื้อแตกปริ ก็ถือว่าเป็นการทำให้บาดเจ็บเหมือนกัน และคำว่า “อันตรายแก่จิตใจ” เป็นการกระทำให้เกิดผลต่อร่างกายด้วยหรือไม่ก็ตาม เช่น ทำร้ายจนทำให้เขาปราศจากสติสัมปชัญญะ หรือสลบไปเป็นเวลานานแม้จะไม่ได้ปรากฏบาดแผล⁵¹ และการทำร้ายตามมาตรา 295 นี้หากเป็นการทำร้ายจนเป็นอันตรายร้ายแรงถึงขั้นสาหัสแล้ว กฎหมายได้กำหนดให้ผู้กระทำต้องรับโทษสำหรับความผิดนั้นเพิ่มขึ้นหากผลที่ได้รับนั้นเป็นผลโดยตรงจากการทำร้ายตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 297

ส่วนการกระทำรุนแรงในครอบครัวอันเป็นการทำร้ายร่างกายหรือจิตใจระหว่างคู่สมรสอันถือได้ว่าเป็นเหตุฟ้องหย่าได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1516 (3) นั้น การทำร้ายร่างกายหรือจิตใจ การทำร้ายหมายถึง การจงใจทำให้เกิดอันตรายแก่กาย หรือจิตใจของคู่สมรส หรือบุพการีของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งถ้าเป็นการทำร้ายร่างกายก็จะต้องปรากฏว่ามีบาดแผล ผิวน้ำแตก โลหิตไหล หรือเกิดการบวมช้ำ ได้รับความเจ็บปวดเป็นอันมาก รักษาหลายวันจึงจะหาย เช่น สามีทำร้ายภรรยา ปรากฏตามรายงานชันสูตรบาดแผลว่าภริยามีบาดแผลบวม

^{*} มาตรา 1(6)ตามประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติไว้ว่า “ใช้กำลังประทุษร้าย หมายความว่า ทำการประทุษร้ายแก่กาย หรือจิตใจของบุคคล ไม่ว่าจะทำด้วยใช้แรงกายภาพหรือด้วยวิธีอื่นใด และให้หมายความรวมถึงการกระทำใดๆ ซึ่งเป็นเหตุให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถชดชืนได้ ไม่ว่าจะโดยใช้ยาทำให้มึนเมา สะกดจิต หรือใช้วิธีอื่นใดอันคล้ายคลึงกัน

⁵¹ หยุด แสงอุทัย. กฎหมายอาญาภาค 2-3. พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2542. หน้า 203-204.

ซ้ำเขี้ยวรวมถึง 23 แห่งด้วยกัน ต้องรักษาตัวอยู่รวม 20 กว่าวัน พฤติการณ์ต่างๆ ประกอบกันแสดงให้เห็นว่าภริยาถูกสามีทำร้ายถึงบาดเจ็บทุพพล⁵² ตัวอย่างคำพิพากษา

คำพิพากษาฎีกาที่ 1078/2525 สามีทำร้ายภริยาถึงบาดเจ็บน้ำหล่อเลี้ยงสมองไหล ออกมาจากจมูกและกระดูกหัก นับเป็นการร้ายแรงพอที่ให้หย่าจากกันได้

แต่ถ้าเป็นการทำร้ายเพียงเล็กน้อย เช่น ภริยาเอาเล็บข่วนหน้าสามีเป็นรอยช้ำนเพียงเล็กน้อย เลือดไหลซิบๆ เท่านั้น จะถือว่าเป็นการทำร้ายร่างกายจนเป็นเหตุให้ฟ้องหย่าหาได้ไม่⁵³ ตัวอย่างคำพิพากษา

คำพิพากษาฎีกาที่ 1648/2524 สามีภริยาทะเลาะทุบตีเพราะภริยาหึงสามี เป็นเรื่องต่างทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน มิใช่เป็นการร้ายแรงฟ้องหย่าไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 5161/2538 ภริยาทำร้ายร่างกายไม่ถึงขั้นร้ายแรง ถือว่าเป็นเรื่องกระทบกระทั่งระหว่างสามีภริยา ไม่ร้ายแรงถึงกับเป็นเหตุฟ้องหย่า

(2) ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 290

ส่วนมาตรา 290 เป็นการทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้นั้น ถึงแก่ความตาย กล่าวคือ ความตายของผู้อื่นซึ่งถูกทำร้ายนั้นเป็นผลโดยตรงอันเกิดจากการทำร้าย แม้ตามธรรมดาการทำร้ายนั้นไม่น่าจะเป็นเหตุให้ผู้ถูกทำร้ายถึงแก่ความตายก็ตาม เช่น จำเลยต่อยผู้ตายล้มลง ศีรษะผู้ตายฟาดพื้นถนนศีรษะแตกถึงแก่ความตาย จำเลยต้องรับผิดฐานฆ่าผู้อื่นตายโดยไม่เจตนาทั้งๆ ที่จำเลยมีเจตนาเพียงทำร้ายร่างกายผู้ตายเท่านั้น

ซึ่งความผิดฐานนี้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นเนื่องจากผลของการกระทำเช่นเดียวกับความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามมาตรา 295 และความผิดฐานทำร้ายร่างกายถึงอันตรายสาหัสตามมาตรา 297 องค์ประกอบของความผิดฐานนี้จึงเป็นอย่างเดียวกับองค์ประกอบของความผิดฐานใช้กำลังทำร้ายตามมาตรา 391 คือการทำร้ายผู้อื่นโดยเจตนา ผลที่ผู้กระทำต้อง

⁵² ประสพสุข บุญเดช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว พิภพครั้งที่ 14 (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนโพลสยามปรีดิ้งแอนด์พับลิชชิง ประเทศไทยจำกัด, 2546) หน้า 398.

รับโทษหนักขึ้นคือ “ ความตาย ” และการที่จะถือว่าผลของการกระทำนั้นเกิดจากกระทำหรือไม่ นั้นต้องพิจารณาตามหลักเกณฑ์ของมาตรา 63⁵⁴ ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 437/2500 ใช้ขวานทกเล็กๆฟันศีรษะหนึ่งที่ แผลเล็กน้อยถ้ารักษาตามวิชาแพทย์แผนปัจจุบันก็ไม่ทำให้ถึงตาย แต่โดยเหตุที่ปล่อยแผลไว้สกปรกจึงเกิดหนองและเป็นพิษขึ้น ตายใน 3 วันเป็นความผิดตามมาตรา 290.

คำพิพากษาฎีกาที่ 225/2503 จำเลยใช้กำลังชกต้อย ตะปูตายถูกบริเวณหน้าผู้ตาย ล้มกายหมดสติศีรษะฟาดกับพื้น กระโหลกศีรษะแตกถึงตาย ดังนี้ถือว่าการตายเป็นผลที่บังเกิดเนื่องจากการกระทำของจำเลย จำเลยย่อมมีความผิดตามมาตรา 290

หรือในกรณีคดีความรุนแรงในครอบครัวคดี นาย พ ที่ตกเป็นจำเลยในคดีมิได้มีเจตนาฆ่า แต่ทำร้ายภริยาตนเองจนถึงแก่ความตายอันเป็นความรุนแรงในครอบครัวถึงแก่ชีวิต ซึ่งคดีนี้ศาลพิพากษาโดยรอการลงโทษ 3 ปี และให้บำเพ็ญประโยชน์สอนหนังสือเป็นเวลา 50 ชั่วโมง สาเหตุเนื่องมาจากความรุนแรงในครอบครัว โดยที่คดีนี้ภริยาประพฤติดัวดีมีสุราเมาเป็นประจำ และสามีจับได้ว่าภริยามีผู้จึงบันดาลโทสะทำร้ายภริยาตนเองจนเสียชีวิตเป็นความผิดตามมาตรา 290 ตามประมวลกฎหมายอาญา⁵⁵

(3) ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 391

การทำร้ายตามมาตรา 391 นั้น การทำร้ายตามมาตรานี้ คือ ทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น อันเป็นการกระทำต่อกายหรือจิตใจ การทำร้ายนี้ต้องกระทำโดยใช้กำลัง ซึ่งหมายความถึง การใช้กำลังโดยแท้ๆคือการใช้แรงกายภาพ แต่ไม่หมายถึงการใช้วิธีอื่นใดตามมาตรา 1(6) และไม่หมายความถึงการใช้ยา หรือสะกดจิต คงจะเป็นเพราะการกระทำตามมาตรานี้ไม่ต้องมีผลถึงเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจ จึงต้องจำกัดการกระทำให้แคบลงเพียงใช้กำลังทำร้ายผู้อื่นแต่ถ้า

⁵⁴ คณิศ ณ นคร. กฎหมายอาญาคือความผิด. พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539) หน้า 64.

⁵⁵ สำนักงานอัยการเลขที่ 465/44 “สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีอาญากรุงเทพใต้ 1” คดีหมายเลขแดงที่ 7792/45

ทำโดยธรรมเนียมประเพณี หรือยินยอมโดยปริยาย เช่น ผลักหยอกล้อกันตามปกติไม่ถือกัน ไม่เป็นการทำร้าย⁵⁶ ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 330/ 2535 ผลการชันสูตรบาดแผลของแพทย์มีความเห็นว่ามีรอยบวมเล็กน้อยที่ขมับด้านซ้ายบาดแผลรักษายาภายใน 3 วัน เป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกาย 391

คำพิพากษาฎีกาที่ 1069/ 2510 ใช้มือชกต้อย และใช้เท้าเตะผู้เสียหายมีบาดแผลที่หน้าผากข้างขวาถลอก โหนกแก้มขวาบวมเล็กน้อย รักษาประมาณ 5 วันหาย ไม่เป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจตามมาตรา 295 แต่เป็นความผิดตามมาตรา 391

คำพิพากษาฎีกาที่ 149/2520 บาดแผลถูกฟันด้วยมีดดาบ 2 แผล กว้าง 1 เซนติเมตร ยาว 2 เซนติเมตร ลึกหนึ่งถลอก ไม่ถึงเป็นอันตรายแก่กาย แต่เป็นความผิดตามมาตรา 391

กรณีการกระทำรุนแรงในครอบครัว เช่น ใช้กำลังกายผลัก ตบตี ชก เตะ มัด ซึ่งการใช้กำลังทำร้ายคู่ครองดังกล่าวยอมเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำได้รับอันตรายแก่กายและจิตใจ หรือได้รับอันตราย ในสังคมไทยยังไม่มีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบคงมีแต่เพียงบางหน่วยงานที่จัดเก็บเฉพาะบางพื้นที่และความสนใจ เช่น ข้อมูลของกองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดขอนแก่นกรณีเด็กและสตรีถูกกระทำรุนแรงในปี 2542 มีการแจ้งความ จำนวน 895 คดี เป็นคดีทำร้ายร่างกายมากที่สุด 319(43.6 %) คดี และมูลนิธิเพื่อนหญิงได้รวบรวมสถิติความรุนแรงในครอบครัวจากข่าวหนังสือพิมพ์รายวัน 5 ฉบับ ระหว่างปี 2543- 2544 พบว่า มีข่าวความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้น ที่สามีทำร้ายร่างกายภริยา ปี 2543 จำนวน 17 ราย ปี 2544 จำนวน 20 ราย⁵⁷

3. ลักษณะการกระทำรุนแรงในครอบครัวเกี่ยวกับการกระทำความผิดต่อเพศ

หลักจารีตประเพณีในสังคมไทยยอมรับว่าการสมรสเป็นการแสดงออกซึ่งความยินยอมของภริยาที่จะร่วมประเวณีหรือมีสัมพันธ์กับชายผู้เป็นสามี ประกอบกับหลักกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว บัญญัติหลักกฎหมายไว้อย่างชัดเจนในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยาตามมาตรา 1461 วรรคแรกซึ่งบัญญัติว่า "สามีภริยา

⁵⁶ จิตติ ติงศภัทร์ .กฎหมายอาญามาตรา 2 ตอน 2 และมาตรา 3. พิมพ์ครั้งที่ 6(กรุงเทพมหานคร : จีระการพิมพ์,2545),หน้า 1229.

⁵⁷ วชิรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล , จุฑิยวรรณ แจ่มสุธี, อำนาจ เนตยสุภา รายงานการวิจัยการประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว ,หน้า 30.

ต้องอยู่กินด้วยกันฉันสามีภรรยา" ซึ่งหมายความรวมถึง การร่วมประเวณีด้วย หากภริยาปฏิเสธไม่ยอมให้สามีร่วมประเวณีด้วยแล้ว สามีใช้กำลังบังคับภริยา สามีไม่มีความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 276 ทั้งนี้ เพราะความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราเป็นการข่มขืนกระทำชำเราต่อหญิงซึ่งมิใช่ภรรยาตน โดยชู้หญิงด้วยประการใดๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยหญิงอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ หรือโดยทำให้หญิงเข้าใจว่าตนเป็นบุคคลอื่นโดยเจตนา⁵⁸ จึงเห็นได้ว่าคำว่า "ซึ่งมิใช่ภรรยาตน" เป็นองค์ประกอบในทางปฏิเสธ หากผู้กระทำการข่มขืนกระทำชำเราได้กระทำต่อหญิงผู้เป็นภริยา ผู้กระทำย่อมไม่มีความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราตามมาตรา 276 แห่งประมวลกฎหมายอาญานี้ จากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญามาตรา 276 นี้จะเห็นได้ว่าเป็นบทบัญญัติที่กระทบถึงความเป็นธรรมต่อภริยา อีกทั้งยังเป็นบทบัญญัติที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอีกทางหนึ่งด้วย

ตัวอย่างกรณีความรุนแรงในครอบครัว กรณีสามีข่มขืนภริยาตนเองโดยที่เลิกหลับนอนกันมาแล้วเป็นเวลาสองปี เหตุด้วยที่สามีประพฤติตัวมีภริยาน้อยและภริยาต้องหาเลี้ยงครอบครัวผู้เดียว สามีได้บังคับขืนใจภริยาให้มีเพศสัมพันธ์ด้วย โดยภริยาไม่ยินยอมจึงใช้ฆ้อนตีสามีถึงแก่ความตาย คดีนี้ศาลชั้นต้นพิพากษาจำคุก 4 ปี ศาลอุทธรณ์แก้เป็นจำคุก 2 ปี และรอการลงโทษ⁵⁹

หรือในบางกรณีผู้ถูกกระทำรุนแรงมักจะเข้าใจว่าการทำร้ายร่างกาย และการชู้หญิงบังคับเป็นการกระทำรุนแรงไม่ถือว่าการกระทำทางเพศเป็นความรุนแรงในตัวของมันเอง และกล่าวได้ว่าผลจากการศึกษาผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงทางเพศจากศูนย์ให้ความช่วยเหลือหญิงถูกข่มขืน (Rape Crisis Centers) รวม 40 ศูนย์ในประเทศสหรัฐอเมริกาปี 1975 พบว่าผู้หญิงส่วนใหญ่เห็นว่าสามีใช้กำลังบังคับให้มีเพศสัมพันธ์ก็เพื่อความต้องการของสามี ไม่ใช่เป็นการใช้กำลังประทุษร้ายแก่กาย⁶⁰ และการกระทำรุนแรงทางเพศนี้กรณีภริยาที่ตั้งครรภ์ถึงกับแท้งบุตร และอาจเกิดการตั้งครรภ์โดยไม่พึงประสงค์ หรืออาจติดเชื้อเอดส์ หรือโรคทางเพศสัมพันธ์อย่างอื่น โดยภริยาที่เสี่ยงต่อการติดโรคต้องอยู่ในภาวะจำยอมถูกสามีบังคับให้มีเพศสัมพันธ์

⁵⁸ คณิต ณ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539), หน้า 182.

⁵⁹ นิ่งน้อย, "กรณีดอกเตอร์นิดา กับข้อกล่าวหา ทวิมาตรฐานกระบวนการยุติธรรม" มติชน (1 กันยายน 2546), หน้า 7.

⁶⁰ วชิรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล อุทัยวรรณ แจ่มสุธี, อำนาง แคนยสุภา, รายงานการวิจัยการประเมินกระบวนการ ยุติธรรมในการคุ้มครอง สวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว, (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร 2546), หน้า 35.

ความสัมพันธ์ทางเพศที่ตื้นเขินควรเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจของทั้งสามีและภรรยา กล่าวคือ เมื่อการสมรสต้องกระทำด้วยความสมัครใจ การร่วมประเวณีย่อมต้องทำด้วยความสมัครใจเช่นเดียวกัน⁶¹ การจดทะเบียนสมรสไม่ควรเป็นการผูกมัดว่าภริยามีหน้าที่ที่จะต้องยอมจำนนต่อความต้องการทางเพศของสามีตลอดไปจนกว่าจะมีการจดทะเบียนสมรส ทั้งนี้เนื่องจากหลังจดทะเบียนสมรสแล้วเหตุการณ์อาจจะเปลี่ยนแปลงไปจนทำให้ภริยาไม่สมัครใจที่จะมีเพศสัมพันธ์กับสามีอีกต่อไป ไม่ว่าจะเป็นกรณีที่สามีภริยาแยกกันอยู่ต่างหากเป็นการชั่วคราว หรืออยู่ในระหว่างการดำเนินการฟ้องหย่า หรือสามีมีโรคติดต่ออย่างร้ายแรง⁶²

4. ลักษณะการกระทำความรุนแรงในครอบครัวรูปแบบอื่น

การกระทำความรุนแรงในรูปแบบอื่นนี้ อาจเป็นการทำอันตรายต่ออารมณ์ หรือจิตใจ อาจเกิดได้หลายรูปแบบ เช่น⁶³

- (ก) ชูเชิญจะทำอันตราย
- (ข) ถูกปล่อยให้อยู่โดดเดี่ยว
- (ค) แสดงอาการหึงหวงจนเกินเหตุ
- (ง) จำกัดไม่ให้สิ่งจำเป็นแก่ความเป็นอยู่
- (จ) ช่มชู้ ทำให้เกรงกลัว ทำให้ขายหน้า ไร้เกียรติ ดูถูกเหยียดหยาม ทำให้ต่ำต้อย ปฏิบัติต่อเหมือนทาส
- (ฉ) การขานเรียกด้วยคำไม่เหมาะสม วิพากษ์วิจารณ์ในทางเสียหาย ดูถูกเหยียดหยาม พูดดูถูกดูแคลน
- (ช) กล่าวโทษ ใส่ความตำหนิติเตียนการกระทำของคู่สมรสไปเสียทุกสิ่ง
- (ซ) เย็นชา เพิกเฉย ไม่สนใจ ขับไล่ใส่ส่ง พูดจาเยาะเย้ยถากถางอยู่เสมอ
- (ฌ) โกหก ไม่ทำตามสัญญา ทำลายความเชื่อถือของคู่สมรส

⁶¹ วิมลศิริ ชำนาญเวช, “กฎหมายอาญาคุ้มครองผู้หญิงและเด็กในคดีเกี่ยวกับครอบครัวเพียงไร”, วารสารนิติศาสตร์ 27, ฉบับที่ 2 (มิถุนายน 2540) : 369.

⁶² มาลี พุทธิพงษ์ศาลี, สตรีกับกฎหมาย (กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2527), หน้า 224-225.

⁶³ วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี, อำนาง เนตยสุภา, “รายงานวิจัย”. การประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว, หน้า 29-30.

- (ญ) แกล้งขับรถเร็วจนนำหวิดเสียว ช่มชู้และทำให้คู่สมรสตกใจกลัว
- (ฎ) แกล้งปล่อยทิ้งให้อีกฝ่ายอยู่ในที่น้ำจะเกิดอันตราย
- (ฏ) ปฏิเสธไม่ให้ความช่วยเหลือเมื่ออีกฝ่ายเจ็บป่วย หรือได้รับบาดเจ็บ
- (ฐ) ช่มชู้หรือทำลายทรัพย์สินหรือสัตว์เลี้ยงของอีกฝ่าย

โดยความรุนแรงในรูปแบบอื่นๆนี้การกระทำความรุนแรงบางประเภทไม่เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา แต่ถือได้ว่าเป็นความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรสอันอาจนำไปสู่ความรุนแรงที่เพิ่มระดับของความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆและถึงขั้นระดับที่ร้ายแรงมาก

สถิติแสดงคำฟ้องหรือคำร้องที่บรรยายว่าถูกคู่ครองช่มชู้⁶⁴

ลักษณะการช่มชู้	คดีแพ่ง	คดีครอบครัว	คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ
1 ช่มชู้ว่าจะทำร้าย	16 (38%)	45(39%)	59(35%)
2 ช่มชู้ว่าจะฆ่า	11(23%)	37(39%)	50(29%)
3ช่มชู้ว่าจะทำรุนแรงทางเพศ	-	2(2%)	2(1%)
4ช่มชู้ว่าจะทำร้ายถ้าจะเลิกร้างกัน	3(6%)	8(7%)	21(3%)
5ช่มชู้ให้กลับคืนดีกัน	2(4%)	2(2%)	6(4%)
6ช่มชู้ว่าจะทำร้ายหากนำบุตรไป	7(14%)	17(15%)	19(11%)
7 ช่ม ชู้ จะ ทำ ลาย ทรัพย์สิน	6(12%)	4(3%)	10(6%)
รวม	47	115	167

⁶⁴ เรืองเดียวกัน, หน้า 37.

จากความรุนแรงในครอบครัวรูปแบบอื่นนั้น เห็นได้ว่าการกระทำบางประเภทไม่เป็นการผิดอาญาตามที่กฎหมายกำหนด เช่นการขู่เข็ญ (intimidation) หรือการรบกวน (harassment) หรือการกระทำที่เป็นความผิดเล็กน้อยไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอต่อการฟ้องหรือการตัดสิน ซึ่งคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพนั้นสามารถให้การเยียวยาแก่ผู้ได้รับความรุนแรงได้เมื่อไม่ต้องการให้คุ้มครองของตนถูกจับ หรือมีประวัติอาชญากรรม

2.3.3 สาเหตุความรุนแรงในครอบครัว

สาเหตุของความรุนแรงในครอบครัวนั้นมิได้เกิดจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งเป็นการเฉพาะ แต่หากมีหลายสาเหตุร่วมกันนับแต่ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอันได้รับอิทธิพลจากสังคม เศรษฐกิจ การเมืองรวมถึงความเชื่อและวิถีปฏิบัติด้านจารีตประเพณี ซึ่งจะได้แบ่งทฤษฎีสาเหตุปัจจัยของความรุนแรงในครอบครัวออกเป็นดังนี้⁶⁵

1. สาเหตุด้านตัวบุคคล

สาเหตุด้านตัวบุคคลนั้น กล่าวได้ว่าความยากจนหรือการตกงานเป็นปัจจัยกดดันให้ก่อความรุนแรง รวมทั้งประสบการณ์ถูกทำร้ายทุบตีในวัยเด็ก บุคคลที่ด้อยภาวะรู้สึกเก็บกด มีความซึมเศร้าเก็บตัว และมีบุคลิกภาพแปรปรวน ก้าวร้าวหรือประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวเดิมเมื่อครั้งเป็นเด็กถูกเลี้ยงอย่างทารุณโหดร้าย หรือถูกเลี้ยงดูชนิดตามใจมากเกินไป มีจิตใจอ่อนแอขาดความเชื่อมั่นอาจมีอาการป่วยทางจิต และกระทำ ความรุนแรงต่อคู่ครองได้ เช่นแสดงอาการหงุดหงิดจนเกิดเหตุ ก้าวร้าวรุนแรง

สาเหตุประการที่สอง ทฤษฎีอำนาจควบคุม (power and control wheel) ซึ่งผู้กระทำต้องการได้รับ หรือรักษาอำนาจและควบคุมคู่ครองอีกฝ่าย โดยเชื่อว่าตนกระทำได้โดยชอบและเป็นรูปแบบพฤติกรรมใช้กำลังบังคับระหว่างความสัมพันธ์ในครอบครัว ซึ่งผู้กระทำต้องการได้มาซึ่งการควบคุมความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมของคู่ครอง โดยใช้วิธีการรุนแรง เช่น การข่มขู่หรือการใช้กำลังประทุษร้าย หรือกระทำรุนแรงทางเพศ นอกจากนี้การใช้กำลังประทุษร้ายต่อกายหรือเพศเพื่อควบคุมคู่ครองอาจทำให้ผู้ถูกกระทำพยายามหรือหาวิธีหลบหนีจากการถูกประทุษ

⁶⁵ เรืองเดียวกัน, หน้า 48-58.

ร้ายดังนั้นผู้กระทำอาจใช้วิธีข่มขู่ หรืออาฆาตให้คู่ครองเกิดความกลัว และผู้กระทำรุนแรงจะพัฒนากลวิธีที่ พิศดารและอันตรายยิ่งขึ้นด้วย

สาเหตุประการสุดท้ายนั้น ในเรื่องเกี่ยวกับยาเสพติด กรณีผู้ที่เสพยาเสพติดให้โทษ และเนื่องมาจากการดื่มสุรา มักมีแนวโน้มการก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวสูง โดยการดื่มสุรา หรือเสพยาเสพติดชนิดอื่นจนมึนเมาไม่อาจควบคุมตนเองได้นั้น มักมีพฤติกรรมรุนแรง ทำร้าย ทบตีร่างกายคู่ของตนเสมอ ดังนั้นสุราหรือยาเสพติดจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการทำร้ายทบตี⁶⁶

2. สาเหตุด้านครอบครัว

ครอบครัวนั้นถือเป็นหน่วยทางสังคม แต่กลับมีศักยภาพสูงในการทำลายและก่อความรุนแรงในครอบครัว โดยเห็นว่าครอบครัวมีรูปแบบและกฎเกณฑ์ที่เคร่งครัดนำไปสู่ความขัดแย้งและความรุนแรงได้ โดยทฤษฎีแล้วครอบครัวเกิดขึ้นด้วยความรัก ความอบอุ่นและเกื้อกูลกัน ครอบครัวถูกกำหนดให้มีบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบต่อกัน โดยมีเงื่อนไขของอายุและเพศ ซึ่งสภาพสังคมนั้นมีส่วนกดดันให้โครงสร้างของสถาบันครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปและมีส่วนเสริมให้เกิดปัญหาครอบครัวมากขึ้น เช่น แนวโน้มในการเพิ่มขึ้นของครอบครัวเดี่ยวที่แยกตัวอยู่ลำพัง ปราศจากผู้คอยยับยั้งหรือช่วยเหลือในกรณีเกิดเหตุเผชิญหน้าในระหว่างคู่ครอง เนื่องจากครอบครัวเหล่านั้นขาดญาติหรือเพื่อนบ้าน ความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่มั่นคงครอบครัวเหล่านี้ล้วนแต่เสี่ยงในการเกิดความรุนแรงสูง

ในการทำร้ายทบตีระหว่างคู่สมรสนั้น เด็กที่เห็นบิดามารดาทำร้ายทบตีกัน มีแนวโน้มที่จะให้ความรุนแรงกับคู่ครองเมื่อโตขึ้นมากกว่าเด็กที่ถูกบิดามารดาทำร้ายทบตีโดยตรง ซึ่งการกระทำรุนแรงต่อคู่ครองนั้นเนื่องจากการเรียนรู้ความรุนแรงจากครอบครัวหรือชุมชนตั้งแต่วัยเด็ก และการเรียนรู้ความรุนแรงนั้นระหว่างเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายต่างกัน กล่าวคือเด็กผู้ชายเรียนรู้ที่จะก่อเหตุ รุนแรง ส่วนเด็กหญิงเรียนรู้ที่เป็นผู้ถูกกระทำ ครั้นเมื่อเด็กโตขึ้นก็เลือกที่จะกระทำรุนแรง หรือถูกกระทำรุนแรงแก่ตนเองเรื่อยๆไปเป็นวัฏจักร

การเลี้ยงดูบุตรโดยวิธีเมียนั้น เด็กจะปรับตัวเข้ากับสังคมได้ยากและมักจะฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของสังคมมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวเลี้ยงดูด้วยความรัก แต่อย่างไรก็ตามไม่มีข้อ

⁶⁶ United Nations, Violence Against Women in the Family, p.26-32.

พิสูจน์แน่นอนว่าเด็กจะต้องมีประสบการณ์รุนแรง หรือถูกกระทำรุนแรงมากน้อยเพียงใดจึงจะมี ส่วนสัมพันธ์กับพฤติกรรมกระทำรุนแรงหรือชอบถูกกระทำเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ แต่อย่างไรก็ตาม การอธิบายถึงปรากฏการณ์รุนแรงในครอบครัวในวัยเด็กที่เห็นเหตุการณ์ความรุนแรงของบิดา มารดา หรือถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวบางรายมีแนวโน้มจะพัฒนาเป็นบุคลิกภาพที่ก้าวร้าว แต่ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นอันเป็นองค์ประกอบด้วย

3. สาเหตุด้านสังคม

การศึกษาสาเหตุปัจจัยทางสังคม พบว่ามีหลายด้านที่ก่อให้เกิดความกดดันให้ เกิดความรุนแรงในครอบครัว เช่น ปัญหาการว่างงาน ซึ่งในสังคมที่มีภาวะคนว่างงานมาก แนวโน้มการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมีสูงขึ้นเนื่องจากความขัดแย้งเรื่องเงินหรือรายได้นำไปสู่ การทะเลาะถกเถียง ผู้ชายที่ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวมักจะทำไปเพราะเมาสุรา แต่ก็มีได้หมายความว่าความดื่มสุราเป็นสาเหตุความรุนแรงทั้งหมด หากแต่มีปัจจัยอื่นทางสังคม ประกอบด้วยเพราะบางคนดื่มสุราแต่ไม่ได้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวก็ไม่น้อย นอกจากนี้ โครงสร้างของสังคมก็มีส่วนทำให้เกิดความรุนแรงได้ เช่น สังคมคาดหวังว่าผู้ชายต้องเป็นทุกอย่าง ซึ่งความจริงแล้วโดยจารีตประเพณีผู้ชายต้องเป็นผู้ประสบความสำเร็จเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว และปกครองดูแลสมาชิกและคู่สมรส ในทางตรงกันข้ามสังคมคาดหวังว่าผู้หญิงต้องเป็นแม่บ้าน และรับใช้ผู้เป็นสามี การบังคับให้เป็นไปตามความคาดหวังของสังคมจึงนำไปสู่การใช้ความรุนแรง สังคมก็ยอมรับเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัว ในกลุ่มผู้ประกอบอาชีพใช้แรงงานนั้นมีความ เห็นว่าภรรยาต้องรับใช้สามี ทั้งมีความเห็นว่าภรรยาต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดและเห็นว่าตนเองเป็น หัวหน้าครอบครัว จึงคาดหวังให้ภรรยาต้องเชื่อฟังเพื่อเป็นการตอบแทนที่ตนเองหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งผู้ชายแสวงหาอำนาจสูงสุดในครอบครัวเพื่อทดแทนความต้อยต่ำด้านสถานภาพทางการงาน อาชีพของตน และการมีอำนาจสูงสุดในครอบครัวเป็นการแสดงให้เห็นคุณค่าของลูกผู้ชาย แต่ใน กลุ่มผู้ประกอบอาชีพชนชั้นกลางหรือชนชั้นสูงกลับไม่มีทัศนคติเช่นนั้น แต่ปัญหาความรุนแรงเกิด มาจากความกดดันจากการทำงาน เช่น ไม่สมหวังในตำแหน่งหน้าที่การงาน หรือทำงานไม่สำเร็จ

จึงกล่าวได้ว่าภาวะความกดดันจากปัญหาทางเศรษฐกิจนั้นก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรงได้ เช่นในภาวะที่เศรษฐกิจตกต่ำ การมีรายได้น้อย สภาพที่อยู่อาศัยไม่ดี แออัดยัดเหยียด

และความโดดเด่นยวทางสังคม ทำให้เกิดความท้อแท้สิ้นหวังอันเป็นแรงผลักดันให้เกิดปัญหาความรุนแรง ทฤษฎีนี้จึงมองว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นปรากฏการณ์ของชนชั้นล่างในสังคม⁶⁷

ส่วนความสัมพันธ์ด้านสถานภาพย่อมนำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัว เช่น กรณีภริยามีหน้าที่การงานดีกว่า หรือสถานะทางสังคมสูงกว่าสามี ในกรณีเช่นนี้สามีมักแสดงอำนาจเพื่อยืนยันความเหนือกว่าภริยาจึงนำไปสู่การกระทำความรุนแรงในครอบครัวต่อคู่ครองและบุตร แต่อย่างไรก็ตามปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมิได้จำกัดเฉพาะกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำเท่านั้นครอบครัวที่มีฐานะดีก็มีการทำร้ายร่างกายกันระหว่างคู่ครองได้ จึงไม่อาจที่จะสรุปได้ว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจะเกิดเฉพาะผู้ให้แรงงานเท่านั้น

4.สาเหตุความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างอำนาจ

ทฤษฎีนี้สามารถใช้วิเคราะห์โครงสร้างความรุนแรงในครอบครัวระดับมหภาค ซึ่งสังคมตะวันตกมีการปฏิบัติรุนแรงต่อผู้หญิงตั้งแต่เริ่มสมัยคริสทศกาล กล่าวคือ ศาสนาคริสต์สอนว่าผู้ชายเป็นผู้ปกครองครอบครัว ส่วนผู้หญิงมีฐานะคล้ายสิ่งของ ไม่สามารถจัดการทรัพย์สินของตนเองได้ ตามจารีตประเพณีที่ยอมรับผู้ชายเป็นหัวหน้าและผู้ปกครองครอบครัว ผู้ชายจึงมีสิทธิที่จะบังคับให้ผู้หญิงมีบทบาทและหน้าที่ตามจารีตประเพณี ซึ่งการบังคับย่อมรวมถึงการใช้กำลังอันเป็นความรุนแรง แต่ในภาวะสังคมอุตสาหกรรมปัจจุบันผู้หญิงไม่ได้พึ่งพิงทางเศรษฐกิจจากผู้ชาย ผู้หญิงจึงไม่ได้อยู่ในฐานะที่ด้อยกว่าและถูกครอบงำโดยฝ่ายชาย แนวโน้มดังกล่าวทำให้ชายหญิงเสมอกันในครอบครัว หากมีความรุนแรงก็เนื่องมาจากสาเหตุส่วนตัวไม่ใช่ปัญหาเชิงโครงสร้างทางสังคม แต่กลุ่มสตรีศึกษาได้ใช้ทฤษฎีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างอำนาจอธิบายสาเหตุของความรุนแรงในครอบครัวว่าเนื่องจากความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชายหญิงในสังคม โดยความไม่เท่าเทียมกันนั้นทำให้หญิงต้องพึ่งพิงทางเศรษฐกิจ เหตุนี้ผู้หญิงจึงไม่มีอำนาจในครอบครัว โดยภริยาที่มีบทบาทด้อยกว่าสามีในครอบครัวเนื่องมาจากการควบคุมค่าใช้จ่ายของสามีในครอบครัว นอกจากนี้พบว่าปัจจัยที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว คือ ปัญหาเรื่องรายได้ ปัญหาการหึงหวง ปัญหาเกี่ยวกับความพึงพอใจทางเพศ และปัญหาเกี่ยวกับการดื่มสุรา

แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาทฤษฎีต่างๆเพื่ออธิบายถึงสาเหตุของความรุนแรงในครอบครัวไม่อาจใช้ทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งอธิบายได้อย่างครบถ้วน คงต้องอาศัยหลายทฤษฎีอธิบาย

⁶⁷ Ibid . p 26-32

ร่วมกัน และไม่สามารถแยกแยะได้ว่าความรุนแรงในครอบครัวเกิดจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งเป็นการเฉพาะ เช่น หากวิเคราะห์โดยอาศัยปัจจัยทางด้านจิตวิทยาก็จะเน้นเฉพาะอาการป่วยทางจิต บุคลิกภาพแปรปรวน ก้าวร้าว แต่จะละเลยปัจจัยโครงสร้างด้านสังคม วัฒนธรรมและความไม่เสมอภาคระหว่างชายหญิง รวมทั้งปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ดังนั้น การวิเคราะห์อาจไม่สมบูรณ์จึงต้องอาศัยหลายปัจจัยร่วมกัน

2.2.4 ผลกระทบความรุนแรงในครอบครัว

ปัญหาความรุนแรงระหว่างคู่สมรสนอกจากจะกระทบต่อคู่สมรสโดยตรงแล้ว ยังมีผลกระทบต่อไปถึงบุตรซึ่งอยู่ในครอบครัวด้วย และรวมถึงสังคมในมุมกว้างทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยแยกผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัว ดังนี้

1. ผลกระทบต่อคู่สมรสที่ได้รับความรุนแรงโดยตรง

ความรุนแรงระหว่างคู่สมรส จากการที่ถูกคู่ครองใช้กำลังทำร้ายหรือขู่ขู่ขู่ด้วยประการใดๆ ย่อมได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย เพศ อามัย จิตใจ อันตรายที่เกิดแก่ร่างกายย่อมปรากฏร่องรอยแผลนับตั้งแต่รอบเช้า รอยแตกไปจนถึงได้รับอันตรายสาหัสสูญเสียความสามารถของอวัยวะต่างๆ เช่น สูญเสียการได้ยิน ตาบอดแขนขาหัก บางรายได้รับผลกระทบถึงขั้นแท้งลูก และยังพบว่าผู้ที่ถูกทำร้ายนั้นจะมีความวิตกกังวลสูง มีอาการซึมเศร้า ตื่นกลัวตกใจง่าย เก็บกดนอนไม่หลับ เบื่ออาหาร เกิดความดันสูง ไม่เห็นคุณค่าของตัวเอง ตีมีสุราหรือใช้สารเสพติด หรือยาระงับประสาท และปรากฏอาการของโรคทางกายมากกว่าหญิงทั่วไป นอกจากนั้นยังขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ผลการวิจัยของ National Clearing House on Domestic Violence พบว่าหญิงที่ถูกทุบตีมีอัตราการพยายามฆ่าตัวตายสูงกว่าหญิงปกติถึง 12 เท่า⁶⁸ นอกจากนั้นการทำร้ายในบางครั้งก็อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตได้เช่น จากการศึกษาในคดีฆ่าโดยเจตนาที่เกิดขึ้นในครอบครัวระหว่างสามีภริยามีมากกว่าร้อยละ 50 ของหญิงที่ฆ่าสามีมีความคับแค้นและบันดาลโทสะ

⁶⁸ Ibid,p.22.

เนื่องจากถูกสามีทุบตีทำร้ายร่างกายและจิตใจ ยิ่งกว่านั้นสมาชิกในครอบครัวอาจถูกทำร้าย หรือถึงแก่ชีวิตจากการพยายามเข้าแทรกแซงในระหว่างการทำร้ายทุบตีนั้นด้วย⁶⁹

ส่วนในรายที่ถูกกระทำรุนแรงต่อเนื่องอาจทำให้ถึงแก่ความตายในเวลาต่อมาได้ และในการล่วงเกินทางเพศ หรือถูกข่มขืนนั้นอาจนำไปสู่การตั้งครรภ์โดยไม่พึงประสงค์ ส่วนใหญ่หญิงที่ถูกล่วงเกินทางเพศหรือถูกข่มขืนมักจะมีความเสี่ยงสูงต่อการติดโรคทางเพศสัมพันธ์เช่น กามโรค เชื้อเอดส์⁷⁰

กรณีผลกระทบต่อเด็กนั้น เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่เกิดปัญหาความรุนแรงอาจได้รับผลกระทบโดยถูกทำร้าย ทุบตีไปด้วย หรือได้รับผลกระทบทางอ้อม เช่น น้ำหนักตัวลด มีปัญหาเกี่ยวกับการเรียน การสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น หรือปัญหาด้านความประพฤติ อีกทั้งเด็กที่ประสบเหตุความรุนแรงบ่อยๆ จะซึมซับพฤติกรรมรุนแรงเมื่อเติบโตขึ้นจะแก้ไขปัญหาด้วยความรุนแรงเสมอ ส่วนเด็กผู้หญิงนั้นจะเรียนรู้และยอมรับสภาพความรุนแรง⁷¹

ตัวอย่าง จากปัญหาความรุนแรงในครอบครัว กรณีที่สามีดื่มสุราและมีพฤติกรรมก่อความรุนแรงโดยข่มขืน ทำร้ายร่างกายเป็นประจำ ทั้งที่ภริยาตั้งครรภ์จนทำให้ภริยาบันดาลโทสะฆ่าสามีตาย เป็นเหตุให้บุตร 2 คน คนโตอายุ 13 ปีต้องดูแลน้องลำพังด้วยเหตุที่มารดาต้องรับโทษติดคุกเพราะฆ่าสามีตนเอง ทำให้มีผลกระทบต่อบุตรด้วย⁷²

2. ผลกระทบต่อฐานะความเป็นอยู่

ในด้านผลกระทบต่อฐานะความเป็นอยู่นั้น ผู้ที่ถูกทำร้ายต้องได้รับการรักษาพยาบาล บางครั้งถูกกระทำรุนแรงต้องกลับมาพบแพทย์อีกเนื่องจากบาดเจ็บเรื้อรัง นอกจากนี้แล้วยังต้องมีการฟื้นฟูทางจิตใจ โดยเฉพาะผู้หญิงที่ถูกทำร้ายทุบตีเรื้อรังมานาน หรือถูกกระทำ

⁶⁹ มณฑิพย์ ดาราศรีศักดิ์, "มูลเหตุจูงใจในการฆ่าสามี" : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิง" , วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527 หน้า 61.

⁷⁰ วัชรินทร์ บัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี, อำนาง เนตยสุภา.รายงานการวิจัยการประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว. หน้า 62-63.

⁷¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 66.

⁷² กัญญา ศรีปาน "กรณีฆ่าสามี" ด้วยรักและสันติร่วมยุติความรุนแรงต่อผู้หญิง. (กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล), 2546. หน้า 95-96.

ทารุณกรรมทางเพศ ในการรักษาพยาบาลมิใช่เพียงบาดแผลทางกายอย่างเดียวแต่ต้องฟื้นฟูสภาพจิตใจด้วยจึงต้องสิ้นเปลืองทั้งค่ารักษาพยาบาลและเวลา ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลย่อมมีผลกระทบต่อฐานะความเป็นอยู่ และจากการสำรวจพบว่า 1 ใน 10 ของผู้ถูกทำร้ายต้องออกจากงานประจำเนื่องด้วยต้องรักษาพยาบาลเป็นเวลานานหรือร่างกายพิการ นอกจากนี้ยังจะต้องหยุดงาน ซึ่งนอกจากผลกระทบต่อความรุนแรงทางร่างกายและจิตใจแล้ว ผู้ถูกกระทำรุนแรงต้องรับภาระค่าใช้จ่ายอันเป็นผลกระทบโดยตรง รวมทั้งของภาครัฐและสังคมโดยรวมเป็นจำนวนมหาศาล ในประเทศออสเตรเลีย ในปี 1993 ได้ประเมินค่าใช้จ่ายจากความรุนแรงในครอบครัวเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาล ค่าใช้จ่ายสำหรับบริการของตำรวจและการฟ้องคดีในศาลประมาณ 29,000 เหรียญ ออสเตรเลียต่อคน⁷³

ในการประเมินค่าใช้จ่ายในการเยียวยาความรุนแรงในครอบครัวถือว่าเป็นกลยุทธ์สำคัญในการกดดันให้ผู้กำหนดนโยบายของรัฐต้องตระหนักและให้ความสำคัญต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยปัจจุบัน ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย ได้มีการศึกษาคำนวณค่าใช้จ่ายในการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยใช้เกณฑ์การคำนวณแตกต่างกัน เช่น ค่าใช้จ่ายประกอบด้วยค่าใช้จ่ายสำหรับเจ้าพนักงานตำรวจ บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การให้คำปรึกษาและการฝึกอบรมบุคลากรเป็นต้น ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้สิ้นค่าใช้จ่ายในการเยียวยาความรุนแรงในครอบครัวในแต่ละปีประมาณ 5-10 พันล้านเหรียญสหรัฐ เป็นที่น่าสังเกตว่าการแก้ปัญหาความรุนแรงโดยตรงมิได้คำนวณค่าสูญเสียด้านศักยภาพของผู้รับผลกระทบจากความรุนแรง เช่น มูลค่าในการสูญเสียความสามารถในการทำมาหาได้ หรือค่าขาดประโยชน์ของผู้ถูกกระทำรุนแรง⁷⁴

3.ผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว

ทุกสังคมถือว่าการสมรสเป็นชีวิตคู่และต้องอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา ทั้งนี้เพื่อให้ชีวิตคู่ที่สมัครใจร่วมกันก่อตั้งสถาบันครอบครัวมีความมั่นคง แต่ทุกสังคมไม่ได้ยอมรับความรุนแรงในครอบครัว โดยสังคมยอมให้การสมรสนั้นสิ้นสุดลงด้วยการหย่า กล่าวคือ เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการสมรสก่อให้เกิดความผูกพันที่ถาวรตลอดชีวิตไม่มีสังคมใดที่ส่งเสริมการหย่าร้าง แต่ใน

⁷³ วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี, อำนาง เนตยสุภา.รายงานการวิจัยการประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว. หน้า 69-70.

⁷⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 71-72.

ความเป็นจริงแล้วเกือบทุกสังคมยอมให้มีการสิ้นสุดของการสมรสภายใต้เงื่อนไข ข้อกำหนดที่แตกต่างกันไป ดีกว่าที่จะให้การสมรสคงอยู่ในสภาพที่ล้มเหลว ส่วนเงื่อนไขแห่งการแยกกันหรือการหย่าของชีวิตคู่ นั้นย่อมแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมหรือแตกต่างกันไปในแต่ละช่วงเวลาแม้สังคมเดียวกันอันเนื่องจากวัฒนธรรมของแต่ละสังคมแต่ละยุคสมัย

สังคมส่วนใหญ่ให้สิทธิแก่ภริยาหย่าร้างง่ายกว่าฝ่ายชาย ทั้งนี้ เพื่อประกันความปลอดภัยของฝ่ายหญิง และสิทธิการหย่าระหว่างสามีภริยามีส่วนสัมพันธ์กับสถานะและบทบาทระหว่างเพศชายและเพศหญิงในสังคมนั้นๆ แต่อย่างไรก็ตามการทะเลาะวิวาท การปฏิบัติต่อกันโดยมิชอบรวมทั้งการกระทำทารุณโหดร้ายระหว่างสามีภริยา วัฒนธรรมส่วนใหญ่ถือเป็นเหตุการหย่า ประเทศไทยกฎหมายกำหนดให้การทะเลาะวิวาทหรือทำร้ายทุบตีกัน รวมถึงการกระทำรุนแรงทารุณจิตใจล้วนแต่เป็นเหตุหย่าดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 1516 (3) (4) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในคดีฟ้องหย่าส่วนมากประมาณร้อยละ 80 คู่ความจะอ้างเหตุหย่าเนื่องจากถูกคู่สมรสทำร้ายทุบตี หรือทั้งร่างอันเป็นเหตุความรุนแรงในครอบครัวทั้งสิ้น จากการศึกษาด้านมานุษยวิทยาและประวัติศาสตร์กฎหมายได้สะท้อนให้เห็นปัญหาความรุนแรงในครอบครัวนำมาซึ่งการสิ้นสุดของ สัมพันธภาพภายในครอบครัวระหว่างสามีภริยา ทำให้ครอบครัวแตกแยกและย่อมมีผลกระทบโดยตรงต่อบุตร⁷⁵

4. ผลกระทบต่อสังคม

ความรุนแรงในครอบครัวย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อเหยื่อโดยตรง กระทั่งต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัว กระทั่งต่อคุณภาพชีวิตที่ดี ทำให้เหยื่อขาดโอกาสมีส่วนร่วมกับการทางสังคมการเมือง ผลกระทบเหล่านี้ไม่อาจวัดเป็นเม็ดเงินได้ แต่มีผลกระทบต่อศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม ที่ภาครัฐต้องใช้ในการเยียวยาทั้งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรือค่าใช้จ่ายในบ้านพักฉุกเฉิน ทำให้ต้องสูญเสียค่าใช้จ่ายในการให้การสงเคราะห์ในด้านต่างๆ แต่ผลกระทบที่สำคัญคือผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคม เพราะการทำร้ายผู้หญิงเป็นการยืนยันให้เห็นว่า สังคมยอมรับว่าหญิงที่ถูกทำร้ายอยู่ในฐานะด้อย และเป็นรองชายทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม⁷⁶

⁷⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 77.

⁷⁶ United Nations, *Violence Against Women in the Family*. p. 21-24.

ส่วนค่าขาดประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจนั้นทำให้ขาดกำลังแรงงาน ขาดประสิทธิภาพในการทำงาน ผู้ได้รับความรุนแรงในครอบครัวจะขาดประสิทธิภาพในการทำงาน ขาดงานบ้อย ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง บางรายถึงขั้นต้องออกจากงานเพราะหยุดงานเกินกำหนดติดต่อกันหลายวันทำให้คุณภาพชีวิตต่ำลง ต้อยลง ซึ่งส่งผลให้ต้นทุนทางสังคมเสื่อมประสิทธิภาพ ขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมในการปกครอง

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวนั้นส่งผลกระทบต่อทั้งระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งเป็นปัญหาที่ก่อความเสียหายและเป็นอันตรายต่อปัจเจกชนและสังคมส่วนรวม จึงจำเป็นที่ภาครัฐ ภาคสังคม รวมถึงชุมชนต้องไม่มองว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาส่วนตัวไม่อยากเกี่ยวข้องกับอีกต่อไป แต่ต้องให้ความสำคัญในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างจริงจัง โดยกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมและสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ความรุนแรงได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อผดุงไว้ซึ่งสถาบันครอบครัวไม่ให้เกิดความแตกแยกและกลับมา มีสภาวะปกติสุขดังเดิม